

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง เพื่อกำหนดขอบข่ายและสาระสำคัญในเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. นโยบายและจุดเน้นการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง
2. ความสำคัญและความหมายของคุณภาพการศึกษา
3. องค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา
4. การบริหารเชิงคุณภาพ
5. มาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษา
6. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
7. บริบทโรงเรียนบ้านขามป้อม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นโยบายและจุดเน้นการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง

กรมเห็นชอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) และเห็นชอบหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 12-19) มีรายละเอียดดังนี้

1. สาระสำคัญของข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)

1.1 วิสัยทัศน์ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ

1.2 เป้าหมาย ภายในปี พ.ศ. 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเน้นประเด็นหลักสามประการ คือ

1.2.1 คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี และมีใจรักมาเป็นครูคณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

1.2.2 เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและการจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอกระบบการศึกษาคด้วย

1.3 กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดย

1.3.1 พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.3.2 พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี และมีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู

1.3.3 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.3.4 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

2. นโยบายรัฐบาลด้านการศึกษา

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา วันที่ 29 ธันวาคม 2551 ในด้านการศึกษา ดังนี้

2.1 ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยปฏิรูปโครงสร้างและการปรับปรุงการบริหารจัดการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และระดมทรัพยากรเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาครู พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าสู่มหาวิทยาลัย พัฒนาหลักสูตร รวมทั้งปรับหลักสูตรวิชาแกนหลัก

รวมถึงวิชาประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ ปรับบทบาทการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนการส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง

2.2 ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อให้สนองตอบความต้องการด้านบุคลากรของภาคเศรษฐกิจ

2.3 พัฒนาคู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ครุดี ครูเก่ง มีคุณธรรม มีคุณภาพ และมีวิทยฐานะสูงขึ้น ลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนตามโครงการคืนครูให้นักเรียน มีการดูแลคุณภาพชีวิตครู ด้วยการปรับ โครงสร้างหนี้และจัดตั้งกองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตครูควบคู่ไปกับการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เน้นการพัฒนาเนื้อหาสาระและบุคลากรให้พร้อมรองรับและใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า

2.4 จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่อนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บ่กพร่องทางร่างกายละสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

2.5 ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามศักยภาพ ปรับเงินเดือนค่าตอบแทนของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น โดยภาครัฐเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของการใช้ทักษะอาชีวศึกษาเป็นเกณฑ์กำหนดค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในงาน ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้นวัตกรรม ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา

2.6 ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ให้มีการประνομและไกล่เกลี่ยหนี้ รวมทั้งขยายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษาและปริญญาตรีเพิ่มขึ้น

2.7 ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

2.8 เร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีบูรณาการในทุกระดับการศึกษา และในชุมชน โดยใช้พื้นที่และโรงเรียนเป็นฐาน บูรณาการทุกมิติ และยึดเกณฑ์การประเมิน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นหลักในการยกระดับคุณภาพ โรงเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยไปสู่การเป็น ศูนย์กลางทางการศึกษาและวิจัยพัฒนาในภูมิภาค รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน โดยเชื่อมโยงบทบาทสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและ สถาบันทางศาสนา

3. นโยบายปฏิรูปการศึกษารอบสอง

กรอบของปฏิรูปการศึกษารอบสอง มีเป้าหมายที่จะทำให้คนไทยทุกคนได้เรียนรู้ ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในทุกระดับการศึกษาและทุกมิติตั้งแต่การศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้น พื้นฐาน อาชีวศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยและส่วนอื่น ๆ ที่เหลือ อย่างครบวงจร โดยได้มุ่งเน้นใน 3 ประเด็นหลักที่จะทำให้เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษารอบ สอง ประสบความสำเร็จ คือ

3.1 คุณภาพ ซึ่งได้แก่การพัฒนาคุณภาพครู คุณภาพของแหล่งเรียนรู้และการสร้าง สิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ คุณภาพของสถานศึกษา คุณภาพในเรื่องการบริหารจัดการ ให้มี ธรรมชาติบาลและเกิดการกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่และสถานศึกษาอย่างทั่วถึงรวมทั้งการ ส่งเสริมการอ่านให้เป็นวาระแห่งชาติ

3.2 การสร้างโอกาส ที่จะทำให้คนไทยทุกประเภท ทั้งผู้พิการ ด้อยโอกาส เข้าถึง การเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

3.3 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. ทิศทางการปฏิรูปการศึกษารอบสองสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้เสนอแนวทางการปฏิรูปการศึกษารอบสองไว้ 9 ประเด็น คือ

- 4.1 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา / ผู้เรียน
- 4.2 การผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
- 4.3 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วม
- 4.4 การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

- 4.5 การผลิตและพัฒนากำลังคน
- 4.6 การเงินเพื่อการศึกษา
- 4.7 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 4.8 กฎหมายการศึกษา
- 4.9 การเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5. ข้อเสนอแนะทางการปฏิรูปกรอบของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้เสนอแนะทางการปฏิรูปการศึกษารอบที่สองไว้ ดังนี้

5.1 ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้นักเรียนและโรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานทุกระดับ ส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในเพื่อนำผลมาใช้ปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานการศึกษารวมทั้งการพัฒนาทางวิชาการ เช่น การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อให้ครูและนักเรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่ายและสะดวก ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการสร้างคุณภาพการศึกษาได้

5.2 ด้านโอกาสทางการศึกษา ดำเนินการส่งเสริมให้ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี 15 ปี ตามนโยบายของรัฐบาล โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ เหมาะสมกับลักษณะและบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งการเปิดโอกาส เพื่อให้สามารถรองรับการบริหารจัดการ ตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยมีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ก.ค.ศ. สค.บศ. สถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาคเอกชน และต่างประเทศส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นรายบุคคล (ID Plan) และให้มีการจัดทำแผนพัฒนาที่ตรงตามความต้องการของหน่วยงานและบุคคล เพื่อให้การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างแท้จริง

5.4 ด้านการพัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อให้ความสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ดำเนินการวิเคราะห์ระบบการบริหารจัดการทั้งระบบตั้งแต่ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปรับปรุงส่วนที่ไม่เข้มแข็งแก้ไขและจัดระบบให้มีความเข้มแข็งเหมาะสมกับการจัดการศึกษาในทุกระดับทั้ง

การจัดหน่วยงานให้มีความเหมาะสมกับภารกิจองค์กร การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การกำหนดขอบเขตบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานหรือองค์คณะบุคคล เป็นต้น เพื่อให้การบริหารจัดการและการจัดโครงสร้างองค์กรเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กล่าวโดยสรุปนโยบายและจุดเน้นของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง คือ มุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยได้มุ่งเน้นใน 3 ประเด็นหลักที่จะทำให้เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษารอบสอง ประสบความสำเร็จ คือ คุณภาพ ซึ่งได้แก่การพัฒนาคุณภาพครู คุณภาพของแหล่งเรียนรู้และการสร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ คุณภาพของสถานศึกษา คุณภาพในเรื่องการบริหารจัดการให้มีธรรมาภิบาล และเกิดการกระจายอำนาจไปสู่พื้นที่และสถานศึกษาอย่างทั่วถึงรวมทั้งการส่งเสริมการอ่านให้เป็นวาระแห่งชาติ การสร้างโอกาส ที่จะทำให้คนไทยทุกประเภท ทั้งผู้พิการ ด้อยโอกาส เข้าถึงการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญและความหมายของคุณภาพการศึกษา

1. ความสำคัญของคุณภาพการศึกษา

ความสำคัญของคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่ได้ทำการศึกษาและวางแผนตามลำดับที่ตั้งที่ ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ(พ.ศ. 2545-2559)โดยกำหนดเป้าหมายหลักของคุณภาพการศึกษาอยู่ที่ “การพัฒนาคน” จากปรัชญาความเชื่อพื้นฐานที่ว่า มนุษย์มีศักยภาพ ที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ศักยภาพโดยตรงแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกและสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพื่อเตรียมคนให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะเป็นผู้คิด วิเคราะห์เป็น สามารถแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ นั่นคือผู้เรียนจะต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตาม มาตรา 10 ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

คุณภาพการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่ประเทศกำลังพัฒนาให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ในระยะยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมานี้ แต่การตีความคำว่าคุณภาพการศึกษายังคงไม่เป็นที่ยุติ แม้จะได้มีการค้นคว้าวิจัยมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว หนังสือ UNESCO THESAURUS (อ้างใน

สุภางค์ จันทวานิช, 2532 : 6) ให้ความหมายว่า คุณภาพ หมายถึง มาตรฐาน (Standard) ซึ่งเป็นความหมายที่กว้าง สิ่งที่นักวิชาการน่าจะให้ความสนใจให้ตรงกันก่อนก็คือ มาตรฐานหรือคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับกำหนัดของแต่ละสังคม คุณภาพจึงเป็นคุณภาพในบริบทของแต่ละสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนกันกับสังคมอื่น

สำหรับนักวิจัยบางกลุ่ม คุณภาพของการศึกษาเป็นสิ่งที่พิจารณาได้จากประสิทธิภาพ โดยเฉพาะคุณภาพของผลผลิต นั่นคือ พิจารณาว่าผู้จบการศึกษาที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการหรือไม่ และมีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว ในบรรดาคุณสมบัติของผู้จบการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ คะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยเฉพาะสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาคะแนนในวิชาคณิตศาสตร์และภาษาไทย คือ สัมฤทธิ์ผลที่นักวิจัยมักวัดเป็นตัวประสิทธิภาพ นักวิจัยเชิงปริมาณรวมทั้งนั้นเศรษฐศาสตร์การศึกษาได้ใช้ตัวบ่งชี้นี้กันมาก จนกระทั่งปี 1975 Alexander and Simmon (อ้างใน สุภางค์ จันทวานิช, 2532 : 6) ได้เสนอสูตรที่จะใช้คำนวณเพื่อทำนายและอธิบายสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา เรียกว่า Educational Production Function (EPF) สมการนี้สร้างขึ้นจากผลการวิจัยสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนในประเทศกำลังพัฒนามากกว่า 10 ประเทศ องค์ประกอบที่อธิบายตัวบ่งชี้คุณภาพ ซึ่งได้แก่ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในสมการ (EPF) ได้แก่ ภูมิหลังทางครอบครัวและภูมิหลังของนักเรียน ปัจจัยป้อนเข้าโรงเรียน กลุ่มเพื่อน องค์ประกอบภายนอกอื่น ๆ เช่น ชุมชน และระดับสติปัญญาของนักเรียน

ปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่ากลยุทธ์ในการบริหารที่ดีที่สุด คือการเน้นเรื่องคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 10) การดำเนินงานด้านการศึกษา ก็เช่นกันจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544 : คำนำ) ให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกในปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ

จากที่กล่าวมา ความสำคัญของคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่โรงเรียน โดยผู้บริหารและครูจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกโดยถือว่าเป็นภารกิจหลักในการบริหารจัดการ เพราะกลยุทธ์ในการบริหารที่ดีที่สุด คือการเน้นเรื่องคุณภาพ และคุณภาพการศึกษาเป็นหลักประกันว่าผลผลิตที่ได้หรือนักเรียนที่จบการศึกษาจะมีคุณสมบัติและลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามที่ตั้งไว้

2. ความหมายของคุณภาพ (Quality)

ในเรื่องของความหมายคุณภาพการศึกษา ได้มีผู้ให้คำนิยามและความคิดเห็นไว้ ดังนี้
เอเบอน ยูนิเวอร์ซิตี (Auburn University, 1993 : 5) ได้ให้ความหมายของคุณภาพ
ว่า หมายถึงสิ่งที่เหมาะสมกับความต้องการ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 253) ให้ความหมายไว้ว่า ลักษณะที่ดีเด่นของ
บุคคลหรือสิ่งของ

สมศักดิ์ คตประสิทธิ์ (2542 : 21) ได้ให้ความหมายคุณภาพว่า หมายถึง
ความก้าวหน้าและตัวชี้วัดความสำเร็จที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 36) ได้ให้ความหมายของคุณภาพ
ไว้ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 คุณภาพหมายถึงความเก่งกาจสามารถทางวิชาการไม่ว่าในด้านการ
สร้างความรู้หรือการถ่ายทอด

ประการที่ 2 คุณภาพหมายถึงการตอบสนองปณิธานภารกิจของสถาบัน

ประการที่ 3 คุณภาพหมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ประการที่ 4 คุณภาพหมายถึงการมีขีดความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
อมรวิชัย นาคทรทรัพย์ (2543 : 134) ได้ให้นิยามคำว่าคุณภาพเอาไว้ 4 ประการ คือ

1. คุณภาพ หมายถึง ความเป็นเลิศที่วัดด้วยเกณฑ์บางอย่างที่ตายตัว
2. คุณภาพ หมายถึง การทำงาน ได้สอดคล้องกับหน้าที่หรือภารกิจเฉพาะของ
สถาบันหรือได้รับมอบหมายจากสังคม

3. คุณภาพ หมายถึง การใช้เงินทุกบาททุกสตางค์อย่างคุ้มค่า

4. คุณภาพ หมายถึง การที่องค์กรมีการสำรวจและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยได้สรุปความหมายของคุณภาพ (Quality) ว่าหมายถึง การเรียนรู้
และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนได้ผลิตผลที่มีคุณลักษณะหรือความสามารถที่โดดเด่น
สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายขององค์กรรวมทั้งตรงตามความต้องการและความพึงพอใจ
ของผู้ให้และผู้รับบริการ

3. ความหมายของคุณภาพการศึกษา

สถาบันการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2547 : 2) ได้ให้ความหมายของคุณภาพ
การศึกษาว่า หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและกระบวนการ

จัดการของสถานศึกษาซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมปัจจุบัน

ในส่วนของสถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาของยูเนสโก (อ่ารุง จันทวานิช และไพบุรย์ แจ่มพงษ์, 2542 : 4) ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาว่า ประกอบด้วย 3 มิติที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบ ซึ่งกันและกัน ได้แก่

1. คุณภาพด้านปัจจัยที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตรครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. คุณภาพด้านกระบวนการ ได้แก่ การเรียนการสอน และการบริหารจัดการ
3. คุณภาพด้านผลผลิตทางการศึกษา ได้แก่ คุณภาพของนักเรียน อันประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

นอกจากนี้ทั้งสองท่าน ยังได้เสนอแนวคิดเรื่องของคุณภาพการศึกษาต่อไปอีกว่า แต่เดิมคุณภาพศึกษามักหมายถึง การประเมินผลผลิตทางการศึกษา (ประเมินผู้เรียนเพียงอย่างเดียว)มากกว่ากระบวนการและมักเน้นวิธีวัดด้วยวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการจำกัดความหมายของคุณภาพการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับปัจจุบันที่เน้นการประเมินทั้งระบบ

สอดคล้องกับ สงป ลักษณ์ะ(2538 : 24) ได้กล่าวถึงความหมายของคุณภาพการศึกษาในทำนองเดียวกันว่า เป็นลักษณะที่พึงปรารถนาขององค์ประกอบต่างๆ ของการจัดการศึกษา ได้แก่ (1) คุณภาพของปัจจัย เช่น ความพร้อมของอาคารสถานที่ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ครู นักเรียน ผู้ให้บริการ (2) คุณภาพของกระบวนการ ได้แก่ ประสิทธิภาพของการปฏิบัติ เช่น การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปฏิบัติงาน การวัดผล ประเมินผล การจัดระบบสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ และ (3) คุณภาพของผลผลิต ได้แก่ คุณสมบัติของผู้เรียน ซึ่งสืบเนื่องเป็นผลจากการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติในด้านต่างๆ รวมถึง คุณธรรมจริยธรรมและสุขภาพอนามัยตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตร

ความหมายในลักษณะเดียวกันนี้ สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2542 : 8) กล่าวว่าคุณภาพการศึกษาหมายถึง การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตรงตามความมุ่งหมายของผู้ให้บริการ ตรงตามมาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ โดยใช้กระบวนการบริหารการศึกษาที่มีคุณภาพ

อย่างไรก็ตามนักการศึกษาหลายท่าน ยังคงให้น้ำหนักของคุณภาพการศึกษานั้น จะต้องดูจากผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งก็หมายถึงตัวผู้เรียนจะต้องมีคุณลักษณะหรือการแสดง

ทางพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมก็คือ ดี เก่ง มีความสุข ดังที่ ทวี มั่นตรง (2545 : 19) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่างๆครบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตรและความคาดหวังของผู้รับบริการ ซึ่งเกิดจากการบริหารคุณภาพเป็น การจัดระบบการทำงานเพื่อให้ผลงานได้สร้างความพึงพอใจ ความประทับใจ ความมั่นใจแก่ ผู้รับบริการทั้งภายในและภายนอก

ในลักษณะที่สอดคล้องกันกับ สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2541 : 28) ได้กล่าวถึง คุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่างๆ ครบถ้วนตามความคาดหวัง ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ความหมายในลักษณะที่คล้ายกันนี้ ยงยุทธ ชัดผาบ (2545 : 7) ได้กล่าวว่า คุณภาพ การศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเกิดจากกระบวนการเรียน การสอนและการบริหารของ โรงเรียน

ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ยันยงค์ สูงงาม (2545 : 14) ที่ได้ให้คำนิยามเรื่อง คุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน รวมทั้ง กระบวนการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียนและสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะ พฤติกรรมที่พึง ประสงค์ ของผู้เรียน อันเป็นผลผลิตทางการศึกษา โดยผ่านความสัมพันธ์ เจริญระบบ คือ (1) ด้านปัจจัย ได้แก่ ทรัพยากรทางการศึกษา เงินงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา สื่อวัสดุ อุปกรณ์ รวมไปถึงหลักสูตรหรือเอกสารประกอบการสอนที่เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญ (2) กระบวนการ ได้แก่ การจัดรูปแบบการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ และรูปแบบการ บริหารจัดการที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน และ (3) มาตรฐานตัวชี้วัดถึง ผลผลิตทางการ ศึกษา ได้แก่ มาตรฐานด้านผู้เรียนที่มีคุณภาพ

องค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา

1. องค์ประกอบที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา

กระบวนการต่างๆ ที่จะส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบหลายประการ ซึ่งองค์ประกอบนั้นต้องประกอบด้วย ทรัพยากร ปัจจัยการผลิต ระบบการผลิต ระบบการบริหารการผลิต ระบบการตรวจสอบและติดตาม รวมทั้งการประเมิน คุณภาพของผลผลิตอยู่ด้วย (วันชัย ศิริชัยชนะ. 2542 : 8) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดในเรื่อง

คุณภาพการศึกษาที่ อารุง จันทวานิช และ ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2542 : 4) ได้เสนอรายงานของ สถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาขององค์การยูเนสโก (International Institute for Education Planning, UNESCO) ในด้านคุณภาพทางการศึกษาว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้านที่มีความสัมพันธ์ เชิงระบบซึ่งกันและกัน ได้แก่

1. คุณภาพด้านปัจจัย (Input) ที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตร ครู และ บุคลากรทางการศึกษา

2. คุณภาพของกระบวนการ (Process) ได้แก่ การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

3. คุณภาพของผลผลิต (Outputs) ทางการศึกษา ได้แก่ คุณภาพของผู้เรียน ซึ่ง แบ่งเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ส่วน จรรยาพร ธรนิษฐ์ (2539 : 19-20) ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษา ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพของระบบการจัดการจัดการของสถาบัน (Quality Management) ต้อง ครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้เป็นที่ มีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนางาน มีกระบวนการวางแผนที่มี ประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบการเงินอย่างเป็นระบบและมีการประเมินผลงาน ผู้บริหารมีภาวะ ผู้นำ มีการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนา สถาบัน

2. คุณภาพในการบริหารจัดการศึกษา (Quality Service and Progress) ประกอบด้วย มีหลักสูตรที่เหมาะสม มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน มีการประเมินผลความก้าวหน้าการจัดการเรียนการสอน และครูมีความรู้ความสามารถในการทำงานภายในกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพ

3. คุณภาพการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร และครูกับผู้เรียน ซึ่งใน ด้านการสร้างความสัมพันธ์นี้ควรให้ความสำคัญต่อครู ผู้เรียน ผู้ปกครองและองค์กรท้องถิ่น

4. คุณภาพของผู้เรียนและความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Quality Outcome) ควร ครอบคลุมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและทำให้ผู้ปกครองพึงพอใจ ครูสนับสนุน การเรียนรู้ของผู้เรียนและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการรายงานผลและทดสอบ ความสามารถของผู้เรียน

สรุปได้ว่าคุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบ 3 ด้านที่มีความสัมพันธ์ เชิงระบบซึ่งกันและกัน โดยสถานศึกษาแต่ละแห่งควรกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ขึ้นตามความ

ต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนเพื่อให้เหมาะสมกับทรัพยากร พันธกิจ และภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สถานศึกษาจึงต้องพิจารณาว่าองค์ประกอบใดบ้างที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อจะได้สอดคล้องกับตัวบ่งชี้ของมาตรฐานการศึกษาต่อไป

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะส่งผลให้การศึกษาที่มีคุณภาพได้นั้น ปัจจัยนั้นจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของคนให้สอดคล้องกับลักษณะของสังคมในปัจจุบันและอนาคต ปัจจัยของการศึกษาที่มีคุณภาพจึงจะส่งผลและผลักดันให้เกิดการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริงได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ชาติชาย พิมพิไสย, 2543 : 19-20 ; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลให้การศึกษาที่มีคุณภาพ ไว้ดังนี้

1. หลักสูตร หลักสูตรจะต้องประกอบด้วยหลักสูตรระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยเน้นการให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรับความเป็นสังคมนานาชาติ และความเป็นสังคมยุคข่าวสาร นั่นคือรัฐจะต้องพัฒนาปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนาความเป็นสากล ในส่วนของหลักสูตรระดับชาติจะต้องปลูกฝังเรื่องทักษะในการดำรงชีวิต และทักษะพื้นฐานอย่างเพียงพอในการที่จะไปศึกษาต่อหรือออกไปประกอบวิชาชีพ วิชาแกนในช่วงปีที่ 10-12 จะต้องมีส่วนวิชาเลือกจะต้องมีหลากหลายพร้อมตอบสนองความถนัด ความสนใจของนักเรียนและความต้องการของท้องถิ่น

2. การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นผู้เรียนให้สามารถสร้างความรู้ เน้นผู้เรียนให้นำความรู้ในวิชาต่างๆ ไปบูรณาการใช้ในการดำรงชีวิตได้ เน้นผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ การนำความคิดสร้างสรรค์ไปปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหา ความสามารถในการจัดการ การเป็นผู้นำ การยอมรับตนเอง การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เสียสละ ทำประโยชน์แก่สังคม

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ต้องมีภาวะผู้นำ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการระดับคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ มีการทำงานที่ได้มาตรฐาน มีการทำงานเป็นทีม ให้ทุกคนมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีระบบการสร้างขวัญกำลังใจ มีธรรมเนียมโรงเรียน มีระบบสารสนเทศ การควบคุมคุณภาพของ โรงเรียนและคุณภาพการสอน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่าง

ต่อเนื่องและมีระบบการรายงานผลต่อผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป ผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ เสริมแรงให้นักเรียนรักการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีส่วนร่วมมีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม เพื่อปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นได้ ให้นักเรียนสร้างสรรค์ สะสมองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้พัฒนากระบวนการคิดระดับสูง ให้ฝึกปฏิบัติจริง

4. กระบวนการบริหารจัดการ การบริหารการจัดการให้มีประสิทธิภาพ และคุณภาพ ต้องมุ่งมั่นให้เกิดความสามัคคีระหว่างบุคลากรและหน่วยงาน มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษาตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการจัดการศึกษา การบริหารในระดับจังหวัดจะต้องมีการพัฒนาให้มีการทำงานที่มีเอกภาพและประสิทธิภาพ มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัด มีระบบการกำกับตรวจสอบ และประเมินความก้าวหน้า ระบบการรายงานที่เป็นมาตรฐาน เครือข่ายการศึกษาภายในจังหวัดต้องจัดทำทั้งเครือข่าย

จากปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลให้การศึกษาที่มีคุณภาพ สรุปได้ว่า ปัจจัยทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ครู บุคลากรทางการศึกษา และกระบวนการบริหารจัดการ สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องจัดทำให้เหมาะสมกับพันธกิจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างจริงจัง กำหนดและดำเนินการร่วมกัน เพื่อมุ่งมั่นให้เกิดการรับผิดชอบต่อจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

3. ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ

ในการวางแผนทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหรือทรัพยากรที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ เพราะปัจจัยหรือทรัพยากรด้านต่างๆจะเชื่อมโยงให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาประสบผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ จากการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยหรือทรัพยากรที่สนับสนุนคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

หวน พิณชูพันธ์ (2548 : 16) กล่าวว่าการบริหารทรัพยากรการศึกษา คือการพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่สถานศึกษา ซึ่งขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรการศึกษาตามแนวคิดทางการบริหาร มี 3 แนวคิด คือ

แนวคิดที่หนึ่ง มี 4 ประการ เรียกว่า “4 Ms” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และ การจัดการ (Management)

แนวคิดที่สอง มี 3 ประการ เรียกว่า “3 Ms” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) และการจัดการ (Management)

แนวคิดที่สาม มี 6 ประการ เรียกว่า “6 Ms” ได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) วิธีการ (Method) ตลาด (Market) และ เครื่องจักรกล (Machine)

ส่วนไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2547 : 6) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงานขององค์กรต่างๆ รวมทั้งโรงเรียนว่า โดยปกติการบริหารงานในองค์กรจะมีทรัพยากรพื้นฐานอยู่ 4 ประการ คือ

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุสิ่งของ (Materials)
4. การจัดการ (Management)

เรียกกันโดยทั่วไปว่า “4 Ms” การที่เรียกทรัพยากรเหล่านี้ว่าเป็นทรัพยากรพื้นฐานหรือเปรียบได้เหมือนกับปัจจัยสี่นั้น เพราะว่าการบริหารงานมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเหล่านี้ ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ จึงจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ

ด้านสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 9) ได้ให้ความหมายของปัจจัยทางการบริหารการศึกษาไว้ว่า เป็นทรัพยากรทั่วไป ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วนั้นก็จะเป็นการดำเนินงานไม่ราบรื่น ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าใช้อย่างคุ้มค่า ประหยัดก็จะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมาย ซึ่งปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวนี้ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ

สอดคล้องกับ สมคิด บางโม (2545 : 61) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานในการบริหาร เป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการนั้นๆ เรียกว่า ทฤษฎี 4 เอ็ม (4Ms) ซึ่งได้แก่ บุคลากร (Man) เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมขององค์กรนั้นๆ เงิน (Money) ใช้สำหรับเป็นค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ (Materials and Equipments) หมายถึง อุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งอาคารสถานที่ด้วย และด้านการจัดการ (Management) หมายถึง การบริหารและการจัดการ

ส่วน กรีนวูด (Greenwood) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนทางการบริหารในขอบเขตที่กว้างออกไปอีกว่า ปัจจัยทางการบริหารมีอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)

3. วัสดุสิ่งของ (Materials)
4. อำนาจหน้าที่ (Authority)
5. เวลา (Time)
6. กำลังใจในการทำงาน (Will) และ
7. ความสะดวกต่างๆ (Facilities)

กล่าวโดยสรุป จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาซึ่งมีผู้กล่าวถึงในขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป แต่ผู้วิจัยเห็นว่า “4 Ms” มีความหมายครอบคลุมปัจจัยทั้งหมดได้อย่างเพียงพอ จึงได้นำแนวคิดปัจจัยสนับสนุน “4 Ms” มาประกอบกับกรอบแนวทางของการปฏิรูปการศึกษารอบสองที่เน้นการพัฒนาคุณภาพของครูคุณภาพของแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ คุณภาพของสถานศึกษา และคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบและปัจจัยสนับสนุนคุณภาพการศึกษาที่สำคัญมีอยู่ 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของครู (คน) ด้านการจัดการงบประมาณ(เงิน) ด้านการจัดสรรสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้(วัสดุสิ่งของ) และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา(การจัดการ)

3.1 ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของครู (คน : Man)

บรรดาปัจจัยทางการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพทั้งหมด “คน” หรือ “บุคคล” ได้รับความยอมรับว่ามีความสำคัญที่สุดเพราะคนเป็นปัจจัยที่จะนำไปปัจจัยอื่นๆมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน ภารกิจขององค์กรหรือสถานศึกษานั้นจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับคนขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ทำหน้าที่ในองค์กรเป็นสำคัญ ซึ่งในสถานศึกษานั้นครูผู้สอนเป็นบุคคลที่ต้องรับภาระที่สำคัญต่อสังคมและชาติบ้านเมือง หากผู้เป็นครูปฏิบัติหน้าที่ของตนเองบกพร่องย่อมจะส่งผลกระทบต่อสังคมและชาติบ้านเมือง ดังพระราโชวาทของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู ฅ.อาคารใหม่สวนอัมพร วันพุธที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า “หน้าที่ของครูนั้นเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจให้แก่เยาวชน เพื่อที่จะได้เติบโต ขึ้นเป็นผลเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพของประเทศชาติในกาลข้างหน้า ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญในการสร้างสรรค์อนาคตของชาติบ้านเมือง” และพระราโชวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจาก

วิทยาลัยครู ฤ อาคารใหม่สวนอัมพร วันพุธที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ความตอนหนึ่งว่า “อาชีพครูถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งก็ได้แก่เยาวชนของชาติ เสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะสามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้” พระราโชวาทของทั้งสองพระองค์ดังกล่าว สามารถสรุปความได้ว่า ผู้ที่เป็นครูนั้นมีความสำคัญอย่างมาก เพราะครูเป็นผู้ปลูกฝังความรู้ สึกความคิดและจิตใจ และพัฒนาเยาวชนให้มีความเจริญในทุกๆด้าน เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป

ยนต์ ชุ่มจิต (2546 : 49-55) ได้อธิบายความหมายและหน้าที่ของครู “Teachers” ไว้ดังนี้ T (Teaching) การสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง E(Ethics) จริยธรรม หมายถึง หน้าที่ในการอบรมจรรยาบรรณที่ดีให้แก่นักเรียน A (Academic) วิชาการ หมายถึง ครูต้องมีความรับผิดชอบในวิชาการอยู่เสมอ คือ ต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ C (Cultural Heritage) การสืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง ครูต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่ดั่งงามให้ตกทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป H (Human Relationship) มนุษย์สัมพันธ์ หมายถึง ครูต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์อันดีของต่อบุคคลทั่วไป E (Evaluation) การประเมินผล หมายถึง ครูต้องมีการประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนานักเรียนในอนาคต R (Research) การวิจัย หมายถึง ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา การวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหและการศึกษาหาความจริงหรือความรู้ที่เชื่อถือได้ S (Service) การบริการ หมายถึง ครูจะต้องให้บริการแก่สังคมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

สรุปได้ว่า ในองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะในสถานศึกษา ปัจจัยด้านบุคคล ก็คือครูและบุคลากรทางการศึกษานั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเป็นอย่าง ซึ่งคุณภาพจะเกิดขึ้นได้นั้นครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความตระหนักในหน้าที่ของตน กล่าวคือ หน้าที่สำคัญของครูจะต้องสอนศิลปวิทยาให้แก่ศิษย์ รวมถึงการแนะแนวการศึกษา และอาชีพที่เหมาะสมให้แก่ศิษย์ พัฒนาและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของศิษย์โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ขณะเดียวกันต้องมีการประเมินผลเพื่อการพัฒนาให้ศิษย์มีความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ครูต้องอบรมคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และค่านิยมที่ดีงามให้แก่ศิษย์ควบคู่ไปด้วย ขณะที่ครูเองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์โดย ปฏิบัติตามกฎระเบียบและจรรยาบรรณครูอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติงานในหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายอย่างมี

ประสิทธิภาพ และพัฒนาความรู้ความสามารถของคน โดยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอ

3.2 ด้านการจัดการงบประมาณ (เงิน : Money)

ในองค์การทางการศึกษา หรือการบริการทั้งในส่วนราชการและเอกชนนิยมใช้คำว่า “งบประมาณ” ปัจจัยเรื่องงบประมาณนับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญเพราะเงินเป็นปัจจัยสนับสนุนให้แผนงานและโครงการดำเนินไปสู่จุดหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา. 2541 : 6-7)

หวน พันธุพันธ์ (2548 : 30-32) กล่าวว่า การบริหารงบประมาณ เป็นการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามรายการและแผนงาน หรืองานที่ฝ่ายบริหารได้รับอนุมัติ งบประมาณมาใช้จ่ายเพื่อป้องกันการรั่วไหลของเงินงบประมาณ โดยวิธีการอนุมัติเงินประจำงวด การเบิกจ่ายเงิน การตรวจสอบ การใช้จ่ายเงิน รวมตลอดถึงการรายงานผลต่างๆ ที่ใช้เพื่อ งานนั้นๆ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นองค์กรที่ผลิตคนให้มีคุณภาพ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ หรือแสวงหาเพิ่มเติม งบประมาณเป็นแผนการใช้จ่ายทรัพยากรของสถานศึกษา จึงมีความสำคัญดังนี้

1. ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษา ทั้งงานวิชาการ งานธุรการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร และงานสัมพันธ์ชุมชน
2. ช่วยให้ผู้สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการจัดสรรแผนการใช้จ่ายให้สอดคล้องกับรายรับ รวมทั้งมีการจัดลำดับความสำคัญของงาน โครงการ กิจกรรมต่างๆ
3. เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงาน ว่าผลงานกับเงินที่ใช้จ่าย สอดคล้องกันหรือไม่

โดยสรุปแล้วการจัดการงบประมาณสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับงานอื่น เช่น งานกิจการนักเรียน งานด้านวิชาการต้องอาศัยเงินงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดการด้านงบประมาณเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหาร และสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หากมีการวางแผนการใช้จ่ายดี ถูกต้องและมีประสิทธิภาพก็จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดก็จะสามารถพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพได้

3.3 ด้านการจัดสรรสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ (วัสดุสิ่งของ: Materials)

การบริหารสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ เป็นงานที่มีลักษณะกว้างขวาง เกี่ยวข้องกับงานอื่นทุกประเภท ทุกระดับเพราะทุกหน่วยงานมีความจำเป็นต้องใช้วัสดุและครุภัณฑ์เป็นเครื่องมือประกอบการทำงานทั้งสิ้น โดยเฉพาะหน่วยงานรัฐบาลจะมีการจัดซื้อ จัดหาพัสดุประเภทต่าง ๆ คิดเป็นงบประมาณจำนวนมาก ดังนั้น การบริหารสื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้จึงจำเป็นต้องดำเนินการ โดยใช้ความรู้และศิลปะในการบริหารมาจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงาน

การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่นำมาใช้กับการดำเนินการตามวงจรพัสดุ เช่น นำกระบวนการบริหาร (การวางแผน การกำหนดระบบงาน การกำหนดผู้รับผิดชอบ การควบคุมงาน ฯลฯ) มาใช้ เพื่อการจัดซื้อ จัดหาเพื่อการใช้ เพื่อการบำรุงรักษา และเพื่อการจำหน่าย เป็นต้น (หวน พินธุพันธ์. 2548 : 38)

วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ รวมถึงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สนับสนุนการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ โรงเรียนเป็นองค์กรทางการศึกษา มีหน้าที่หลักคือให้การศึกษาอบรม ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน หากสถานศึกษาไม่มี วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ รวมถึงแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็น หรือมีแต่ไม่มีคุณภาพ และไม่เพียงพอต่อความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน และเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาโดยตรง (ประหยัด ความตะศิลา. 2539 : 18)

ปัจจัยด้านวัสดุสิ่งของรวมทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพอีกอย่างหนึ่ง และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาในยุคใหม่ในอนาคตที่สถานศึกษาจำเป็นต้องมีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน จึงนับว่า วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่ต้องบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุนในการพัฒนา ซึ่งตรงตามจุดมุ่งเน้นของนโยบายการปฏิรูปการศึกษารอบสอง ในด้านคุณภาพสื่อแหล่งเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของการศึกษาไทย

3.4 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา (การจัดการ: Management)

มีนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ดังนี้

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหาร ไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตาม จุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว (Simon)

การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ (SergioVanni)

การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่รวมปฏิบัติการให้บรรลุ เป้าหมายร่วมกัน (Barnard)

การบริหารการศึกษา (Education Administration) เป็นการบริหารกิจการต่างๆ เพื่อ พัฒนาคนให้มีคุณภาพ ให้เป็นคนเก่งคนดีมีความสุข คือให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ ความคิด และความเป็นคนดี ไม่ได้หวังผลกำไรเป็นเงินเช่นเดียวกับการบริหารรัฐประศาสนศาสตร์ มีการเรียนการสอนกันในคณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ เป็นต้น

การจัดการหรือการบริหาร เป็นปัจจัยหลักสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมี อิทธิพลสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า สถานศึกษาใดมีการบริหารจัดการ ที่ดี การจัดการศึกษาย่อมมีคุณภาพตามมา การจัดการหรือการบริหารนั้นโดยทั่วไปมักเป็น เทคนิคและวิธีการ เป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลป์

สอดคล้องกับ สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 10) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า การบริหารเป็น สาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบ คือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ฟังเชื่อถือได้ อัน เกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยลักษณะนี้การบริหารจึง เป็นศาสตร์ (Science) เป็นศาสตร์สังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และ รัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการ ประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมการบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการจัดการหรือการบริหารนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะแม้การ จัดการและการบริหารนั้นเป็นกลไกในการควบคุมปัจจัยอื่นๆ อีก 3 ปัจจัย คือ เงิน คน และ วัสดุอุปกรณ์ หากผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับโรงเรียนของตนเอง การยกระดับการพัฒนา คุณภาพโรงเรียนต้องมีแนวทางออกที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management)

1. ความหมายของการบริหารเชิงคุณภาพ

การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management) คือการปรับปรุงคุณภาพขององค์กร ด้วยการให้ผู้บริหารจัดการในองค์กร ให้ลูกค้า (Stake-holders) ประสบความสำเร็จสูงสุดให้เกิดความพึงพอใจของลูกค้า จะเป็นหลักในการกำหนดทิศทางการบริหารที่ชัดเจน (สมศักดิ์ สันทรเวชชัย. 2541 : 153)

ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ หมายถึง แนวทางการบริหารองค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพ ผลผลิตขององค์กร โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกิจกรรมหลักของการบริหารเชิงคุณภาพ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2542 : 97) ประกอบด้วยกิจกรรมหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การวางแผนคุณภาพ (Quality Planning)
2. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control)
3. การปรับปรุงคุณภาพ (Quality Improvement)

ดังนั้น พอสรุปความหมายของการบริหารเชิงคุณภาพได้ว่าเป็นการบริหารที่เน้นคุณภาพของผลผลิตองค์กร ยึดความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญโดยบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรม

2. กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ

กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ เป็นวิวัฒนาการบริหารสมัยใหม่ที่เน้นคุณภาพและการมีส่วนร่วมขององค์กร ชุมชน สังคมการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) ซึ่งเริ่มต้นที่ประเทศอเมริกาประมาณปี 1980 ขยายไปยังประเทศต่างๆ พัฒนามาจากการประสบความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่สร้างกำไรสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าพัฒนามาสู่การเรียนการสอน โดยกระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการบริหารของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษาโดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียนโดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ทำหน้าที่ร่วมในการตัดสินใจ (อุทัย บุญประเสริฐ. 2546 : 189) โดยเกิดจากแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement)
3. หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People)
4. หลักการบริหารตนเอง (Self managing)
5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance)

โดยสรุป กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ เริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา พัฒนามาจากการประสบความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่สร้างกำไรสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าพัฒนามาสู่การเรียนการสอน จะเน้นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) ยึดหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การคืนอำนาจ การบริหารตนเองและการตรวจสอบถ่วงดุล เน้นคุณภาพและการมีส่วนร่วมขององค์กร ชุมชน

3. กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์

ในเรื่องการบริหารเชิงคุณภาพนั้นกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ (ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2540 : 72) ซึ่งรายละเอียดจะประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 8 ประการคือ

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ทางการบริหาร ปรัชญา ค่านิยม และเป้าหมาย สำหรับตอบสนองความต้องการของลูกค้า
2. ประเมินโอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ภายนอกที่จะมีผลต่อลูกค้าต่อองค์กร
3. ประเมินสมรรถภาพความสามารถ จุดเด่น (Strengths) จุดด้อย (Weaknesses) ภายในองค์กร
4. ระบุทางเลือกเชิงกลยุทธ์ (Strategic Alternatives) และวัตถุประสงค์ระยะยาว
5. กำหนดประเด็นหลัก ประเด็นกลยุทธ์จากการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม
6. การคัดเลือกกลยุทธ์จากทางเลือกต่างๆ
7. วัตถุประสงค์ในแผนปฏิบัติการประจำปี กระจายทรัพยากรและนำไปปฏิบัติ
8. ติดตามกำกับ ปรับปรุงการตอบสนองต่อคุณค่าของลูกค้า

กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพเป็นแนวทางการบริหารที่มีผู้ศึกษาแล้วสรุปว่าเป็นกระบวนการการบริหารที่เน้นคุณภาพ มีการวางระบบเป็นขั้นตอน เป็นกระบวนการที่ชัดเจน

พร้อมที่จะให้องค์การหรือสถาบันนำไปประยุกต์ใช้ ทำทายนักบริหารยุคใหม่ที่จะศึกษาและพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพตามแนวคิดทฤษฎียุคใหม่ ในศตวรรษที่ 21 ที่ยังไม่มีแนวคิดอื่นมาลบล้างได้เนื่องจาก

1. เป็นวิธีการหนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนใช้ในการบริหารงานการจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการและการพัฒนา
2. เป็นเครื่องมือการจัดองค์การเกี่ยวกับการจัดระบบในการบริหารงานการจัดการทรัพยากร การจัดการกระบวนการและการพัฒนา
3. ระบบการบริหารเชิงคุณภาพจะมุ่งเน้นความสำคัญของลูกค้าและผู้รับบริการ (Stake-Holders) ที่มีกระบวนการทำงานที่ดี มีระบบการทำงาน มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ตัดสินใจจากข้อมูลเอกสารและบุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วม
4. การบริหารเชิงคุณภาพคือคุณภาพขององค์การในการบริหารคุณภาพในองค์การ การพัฒนาการจัดการจัด โครงสร้างองค์การหน้าที่ความรับผิดชอบตามหลักเกณฑ์ขั้นตอนกระบวนการให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2542 : 96)

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2541 : 159) กล่าวว่า การบริหารเชิงคุณภาพแยกได้ 2 แนวทาง คือ

1. การบริหารเชิงคุณภาพโดยใช้คุณภาพเป็นมาตรฐาน (Standard Based Quality Management) คือ การสร้างระบบคุณภาพตามมาตรฐานและการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐาน
2. การบริหารเชิงคุณภาพแบบให้คนเป็นศูนย์กลาง (People Centered Quality Management) โดยเน้นสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทุกระดับขั้นว่าคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อลูกค้าอย่างมากพอๆ กับค่าของคนในตัวของเขาเอง โดยสร้างคนให้รู้จักคิดค้นสร้างสรรค์ตลอดเวลา

ดร.ฮิตชิ กูเม (Dr.Hitochi Kume) ให้ความสำคัญเรื่อง การสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติมากกว่าการนำระบบ ISO 9000 เข้ามาใช้และยอมรับการนำเอาวิธีการบริหารแบบ PDCA ย่อมาจาก Plan – Do – Check – Action คือ วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจร หมุนไปโดยไม่หยุดนิ่ง

Bounds (1994 ; อ้างถึงใน ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2540 : 73) กล่าวว่า การบริหารเชิงคุณภาพ หมายถึง การมุ่งสู่คุณภาพซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ ซึ่งเริ่มต้น

จากกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ครอบคลุมไปถึงกระบวนการออกแบบ กระบวนการผลิต การตลาด การบริหารการเงินและอื่นๆ การบริหารเชิงคุณภาพ เป็นรากเหง้าของการบริหารเชิงคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Control)

Bell (1994 ; อ้างถึงใน ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2540 : 73) มีความเห็นว่า การใช้การบริหารเชิงคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จทั่วทั้งองค์กร (TQM) เป็นอาวุธเชิงกลยุทธ์ที่มีวัตถุประสงค์หลายประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงบริการที่มีต่อลูกค้า
2. เพื่อปรับปรุงความน่าเชื่อถือในทางธุรกิจ (Business Reliability) และประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการ
3. เพื่อพัฒนาจิตใจของการมีส่วนร่วมของพนักงาน
4. เพื่อปรับปรุงการสื่อสารระหว่างบริษัทและพนักงาน
5. เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของแผนกของส่วนงานในองค์กร
6. เพื่อเป็นการเอื้ออำนวยรูปแบบการจัดการและการสร้างทีมงาน
7. เพื่อให้ได้รับเครดิตจากสถาบันมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น ISO 9000 เป็นต้น

การจัดโครงสร้างองค์การบริหารเชิงคุณภาพ (Structure Organizing) ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM) กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Processing) ที่เหมาะสม มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. คน (People)
2. เทคโนโลยี (Technology)
3. กระบวนการวิธี (Methodology)

กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารเชิงคุณภาพที่ผู้ประกอบการพยายามที่จะกำหนดเป้าหมายคุณภาพ ตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้ามีการประเมินโอกาส วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของตัวเอง สร้างกลยุทธ์ทางเลือกให้กับสถานประกอบการของตนเอง

กล่าวโดยสรุป กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ หมายถึง การกระทำให้บรรลุเป้าหมาย (Goals) ของความสำเร็จของภาระหน้าที่ตามจุดมุ่งหมาย (Objective) ขององค์การ โดยอาศัยการบริหารจัดการที่ดี การวางแผนที่ดี การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบที่ดี และการปรับปรุงพัฒนางานเพื่อนำไปสู่ผลผลิต (Output) คุณภาพหรือผลงานที่ตรงตามข้อกำหนด

(เกณฑ์มาตรฐาน) ความต้องการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Stake-Holders) ซึ่งกระบวนการบริหารเชิงคุณภาพสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้นได้

4. ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ

ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพที่ได้รับความสนใจในปัจจุบันมีอยู่หลายแนวคิดหลายประการจึงได้คัดเลือกทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับและมีลักษณะสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

4.1 การบริหารจัดการแบบญี่ปุ่น (Japanese management)

ทฤษฎีนี้เคยได้รับความสำเร็จอย่างสูงในช่วงเวลาหนึ่งโดยนายโอชิ (Ouchi) ได้นำการบริหารจัดการ พัฒนาออกมาเป็น ทฤษฎี Z ซึ่งเน้นการทำงานระยะยาว การตัดสินใจแบบเอกฉันท์ ความรับผิดชอบเป็นของกลุ่มมีการประเมินผลและเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไปมีการควบคุมด้วยตัวเองแบบไม่เป็นทางการ มุ่งความเชี่ยวชาญในพัฒนาอาชีพ มองภาพแบบองค์รวมมองไปถึงระบบครอบครัว ซึ่งมีความแตกต่างกับทฤษฎีการบริหารแบบอเมริกา ที่เน้นการทำงานระยะสั้น การตัดสินใจโดยบุคคล ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล การประเมินผลและเลื่อนตำแหน่งตามผลงาน มีการควบคุมแบบเปิดเผยเป็นทางการ เน้นความเชี่ยวชาญตามเส้นทางอาชีพ และมองแบบแยกส่วนในแต่ละองค์ประกอบ Bovee and Others (สมยศ นาวิการ. 2540 : 15-17) ดังที่นำมาแสดงในตารางประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบลักษณะการบริหารองค์การแบบอเมริกากับแบบญี่ปุ่น

ลักษณะการบริหารแบบ A อเมริกา (Characteristics of type A: American Organization)	ลักษณะบริหารองค์การ แบบ J: ญี่ปุ่น (Characteristics of type J: Japanese Organization)
1. การจ้างงานระยะสั้น	1. จ้างงานตลอดชีพ
2. การตัดสินใจโดยบุคคล	2. ตัดสินใจโดยเอกฉันท์
3. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล	3. ความรับผิดชอบเป็นของกลุ่ม

ลักษณะการบริหารแบบ A อเมริกา (Characteristics of type A: American Organization)	ลักษณะบริหารองค์กร แบบ J: ญี่ปุ่น (Characteristics of type J: Japanese Organization)
4. การประเมินผลและเลื่อนขั้น และเลื่อนตำแหน่ง 5. การควบคุมแบบเปิดเผยเป็นทางการ 6. เน้นความเชี่ยวชาญตามเส้นทางอาชีพ 7. มองแบบแยกส่วน	4. ประเมินผลและเลื่อนขั้น และเลื่อนตำแหน่งซ้ำ 5. การควบคุมตนเองไม่เป็นทางการ 6. ไม่เน้นความเชี่ยวชาญตามเส้นทางอาชีพ 7. การมองภาพแบบองค์รวม

ที่มา : สมยศ นาวิการ (2540 : 15)

ลักษณะการบริหารองค์กรแบบ Z: อเมริกาแบบปรับขยาย (Characteristics of type Z: Modified American Organization)

1. การจ้างงานในระยะยาว
2. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
3. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
4. การประเมินผล การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
5. ควบคุมตนเองไม่เป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์ชัดเจนและเป็นทางการ
6. มุ่งเชี่ยวชาญในเส้นทางอาชีพระดับกลาง
7. มองในภาพรวมไปถึงระดับครอบครัว

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการแบบญี่ปุ่นอาจสรุปได้ว่า การบริหารจัดการแบบญี่ปุ่น สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นทฤษฎีการบริหารยุคใหม่ ที่ได้รับความนิยมในการบริหารองค์กรธุรกิจทั่วไปทั้งภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับรูปแบบ (Model) ของการบริหารจัดการของโรงเรียน ที่เน้นกระบวนการบริหาร PDCA คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) ควบคุมการประเมินผลก็คือ (Check) และการปรับปรุงพัฒนาภาพรวม (Action) เช่น การตัดสินใจร่วมกันเป็นเอกฉันท์ ความรับผิดชอบงานเป็นกลุ่มเป็นบุคคล คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การกำกับควบคุม การประเมินผลก็คือ (Check) การมองคุณภาพรวมก็คือ (Action) ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานภายในหน่วยงาน

4.2 การบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM : Total Quality Management)

การบริหารเชิงคุณภาพในปัจจุบันได้มุ่งให้ความสนใจกับเรื่องคุณภาพเป็นสำคัญ โดยพยายามแสวงหาวิธีการปรับปรุงคุณภาพ การเพิ่มผลผลิต การเน้นความพึงพอใจของลูกค้า เป็นสำคัญด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีทางของวัฒนธรรมในองค์กร เน้นให้พนักงานทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การบริหารเชิงคุณภาพมีเหตุผลเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในองค์กร มีอยู่ 4 ประการ คือ ลูกค้า คู่แข่ง ต้นทุน และ วิกฤตการณ์ องค์กรจึงต้องปรับเปลี่ยนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อต่อสู้ให้เกิดความอยู่รอด (วิฑูรย์ สิมะโชคดี. 2539 : 88)

จึงเป็นความท้าทายกับวิธีการทำงาน การบริหารที่ดีกว่าเดิม และการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดการตัดสินใจจากบุคคลทุกฝ่าย ทุกแผนกและผู้เกี่ยวข้องกับการผลิต การให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าให้มากที่สุด ประหยัดต้นทุนให้มากที่สุด สร้างสรรค์ผลงานร่วมกันทั้งองค์กร การวางแผนการปฏิบัติตามกระบวนการ การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เป็นความคาดหวังที่จะสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้รับบริการ การบริการเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กรประกอบด้วย 2 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของพนักงาน (Employee involvement: EI) เป็นกลยุทธ์ขององค์กรที่พนักงานจะต้องยอมรับและรับผิดชอบมากขึ้นสามารถตรวจสอบได้และริเริ่มการทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทำงาน
2. การสร้างทีมงานบริหารตนเอง (Self-managed teams) แนวคิดทีมงานบริหารตนเองเป็นการนำข้อมูลและผลรวมของความคิดจำนวนมากมากำหนดวัตถุประสงค์มาร่วมมือประสานงานกัน เช่น การสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กรสามารถสื่อความหมายวิสัยทัศน์สามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นได้ (เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. 2542 : 477)

การบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กรจึงเป็นความมุ่งมั่นไปสู่ความเป็นเลิศทั่วทั้งองค์กรเน้นความสำเร็จในความเป็นเลิศด้วยทีมงานและกระบวนการด้วยคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นพลังผลักดันการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร เป็นการแสวงหาวิธีการ การปรับปรุงคุณภาพ การเพิ่มผลผลิตและเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ บนวิถีทางการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กร (เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. 2542 : 475) ระบบ TQM บุคลากรทุกคนในองค์กรจะต้องได้รับการจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ร่วมคิดร่วมทำและการตัดสินใจโดยใช้ระบบทีม และการมีส่วนร่วม ซึ่งไม่ใช่ข้อกำหนดกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผน ไม่ใช่การบังคับ แต่

เป็นปรัชญาที่พัฒนามาจากค่านิยมพฤติกรรมในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรไปสู่การบริหาร
เชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร

ตารางที่ 2 ลักษณะการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กรกับการบริหารทั่วไป

การบริหารแบบ TQM	การบริหารโดยทั่วไป
1. เน้นลูกค้าเป็นสำคัญ	1. เน้นที่การบริหาร
2. คุณภาพมาก่อน	2. กำไรต้องมาก่อน
3. มิตិคุณภาพแบบเพิ่มทั่วทั้งระบบ	3. มิติคุณภาพเป็นแบบเดียว
4. เน้นการบริหารแบบการมีส่วนร่วม	4. การบริหารพนักงานไม่มีส่วนร่วม
5. เน้นที่กระบวนการ	5. เน้นที่ผลลัพธ์

ที่มา : เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. 2542 : 476

แนวคิดการบริหารแบบ TQM มาจากหลายแนวคิดด้วยกัน แนวคิดที่เป็นต้นแบบที่นิยมกัน คือ แนวคิดของ Kaoru Kshikawa ศาสตราจารย์ทางวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ได้พัฒนาไดอาแกรม Ishidawa หรือแผนภูมิกำแพงปลา (Shribery and Others, 1997 อ้างถึงใน บัญชร แก้วส่อง. 2539 : 68) ได้พัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์สาเหตุและผลของปัญหามาใช้ในสหรัฐและญี่ปุ่นอย่างกว้างขวาง ต่อมาบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบ TQM คือ W.Edwards Deming ได้พัฒนาการบริหารแบบ TQM (Total Quality Management) ที่เน้นการปรับปรุงองค์กรอย่างต่อเนื่องและการตอบสนองความต้องการของลูกค้า แนวคิดสำคัญบางส่วน (Jones. 1995 ; อ้างถึงใน เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. 2542 : 476) ได้แก่

1. ตั้งเป้าหมายในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริหารเพื่อการอยู่รอดในการแข่งขัน
2. ขอมรับปรัชญาใหม่ๆ คือการเผชิญกับสิ่งท้าทายใหม่ เรียนรู้รับผิดชอบ พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
3. ยกเลิกการตรวจสอบเพื่อให้เกิดคุณภาพ แต่เน้นการสร้างคุณภาพที่แหล่งผลิต
4. ลดค่าใช้จ่ายรวมขององค์กร
5. ทำลายอุปสรรคระหว่างแผนกงานต่างๆ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาแก้ไขปัญหา โดยใช้ระบบทีม

6. ตั้งเป้าหมายลดจำนวนผลิตภัณฑ์ที่มีข้อบกพร่องให้น้อยลง
7. การสร้างภาวะผู้นำในองค์กร
8. จัดให้มีการศึกษาและการฝึกอบรมความรู้แก่สมาชิกในองค์กร
9. ทุกคนในองค์กรต้องมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นสำคัญของการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร สมยศ นาวิการ (2540 : 408) ได้กล่าวสรุปประเด็นสำคัญไว้ต่อไปนี้

1. มุ่งให้ความสำคัญที่ลูกค้าเป็นสำคัญ
2. ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพทั่วทั้งองค์กรอย่างต่อเนื่อง
3. มีการปรับปรุงคุณภาพทุกสิ่งทุกอย่างทุกชั้นตอน
4. มีการวัดประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง
5. การให้อำนาจแก่บุคคลในการทำงานอย่างมีอิสระในระบบทีม

จากทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร TQM (Total Quality Manangement) จะเห็นประเด็นหลักที่มีลักษณะตรงกับทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพทั่วไป เช่น การให้ความสำคัญกับลูกค้า การเน้นความสำคัญคุณภาพ (Outcome) ทั้งระบบการเน้นการกระจายอำนาจการทำงานเป็นทีมการเน้นการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงของสมาชิก และการสร้างภาวะผู้นำในองค์กร กระบวนการบริหารจะประกอบด้วย

การวางแผน (Plan) การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vosion) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goals) นโยบาย (Polocy) ร่วมกัน การปฏิบัติงาน (Do) การปฏิบัติตามพันธกิจ บทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ การตรวจสอบ (Check) มีการกำกับนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงาน การปรับปรุงพัฒนา (Action) การประเมินผลปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากการศึกษาทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กรผู้ศึกษาสรุปว่า กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร สอดคล้องกับรูปแบบ (Model) การบริหารเชิงคุณภาพของโรงเรียน ที่มีวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA

4.3 การบริหารคุณลักษณะสู่ความเป็นเลิศ (Attributes of excellence)

ในปี 1982 Thomas J Peters และ Robert H. Waterman, Jr ได้เสนอแนวความคิดการบริหารสู่ความเป็นเลิศไว้ในหนังสือ In Search of Excellence (อ้างถึงใน วิชญ์ สิมะโชคดี. 2539 : 87) อธิบายให้เห็นความสำเร็จตามแนวความคิดใหม่ที่แตกต่างไปจากการบริหารแบบ

ดั้งเดิมเขาโจมตีการบริหารแบบดั้งเดิมเป็นแบบประเพณีนิยมที่มีความเป็นอนุรักษ์นิยมว่าขาดความรู้สึกลึกซึ้งความยืดหยุ่น องค์กรใหญ่โตเกินไป เขาเน้นการบริหาร การวางแผนการบริหาร โดยมีวัตถุประสงค์และการควบคุมที่เรียกว่า การบริหารคุณลักษณะสู่ความเป็นเลิศ (Attributes of excellence) คุณลักษณะขององค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ เป็นลักษณะการบริหารมีความคล่องตัวสูง มีความยืดหยุ่น เน้นการมีส่วนร่วม องค์กรต้องเล็กกะทัดรัด (จิ๋วแต่แจ๋ว) เพื่อให้สามารถลดต้นทุน (Costs) รายจ่าย เน้นคุณภาพความเป็นเลิศการให้บริการแก่ลูกค้าที่ดีการสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake-Holders) ได้แก่

- 1) มุ่งเน้นการกระทำ คุณค่าของการกระทำการบริหารตามสถานการณ์ที่เป็นจริง
- 2) ใส่ใจกับลูกค้า ความพึงพอใจต่อความต้องการของลูกค้าโดยการให้บริการที่ดีเลิศและผลผลิต (Outcome) ใหม่ ๆ
- 3) มีความคล่องตัว มีความยืดหยุ่นในการคิดริเริ่มหรือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรการบริหารได้ง่าย
- 4) มุ่งผลผลิตโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในระดับต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในคุณภาพการผลิตและการตัดสินใจ การขยายตลาด การผลิตสินค้าใหม่
- 5) บุคลากรมีความชัดเจนในค่านิยมในองค์กร เน้นความเป็นเลิศให้ทุกคนเกิดแรงขับในการทำงานให้สำเร็จ
- 6) ยึดติดกับความเชี่ยวชาญของตน องค์กรจะประสบความสำเร็จ เจ้าของหรือผู้บริหารจะต้องมีความถนัดและทำได้ดี
- 7) โครงสร้างองค์กรใช้คนน้อย ขนาดเล็ก มีรูปแบบง่ายๆ ถ้าองค์กรใหญ่ขึ้นก็แบ่งแยก ออกเป็นองค์กรใหม่ แยกสาขาไป
- 8) องค์กรมีความยืดหยุ่น บางอย่างต้องมีความกระชับรัดกุม บางอย่างต้องให้อิสระในการดำเนินการ

ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพคุณลักษณะสู่ความเป็นเลิศ (Attributes of excellence) สอดคล้องกับกระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management Process) ที่กระบวนการบริหารเริ่มต้นเหมือนกันคือ PDCA ตามวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือวงจรควบคุมคุณภาพ (Quality Control Circle : PDCA) ที่โรงเรียนนำมาเป็นแนวทางในการบริหาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานในทุกๆ ด้าน

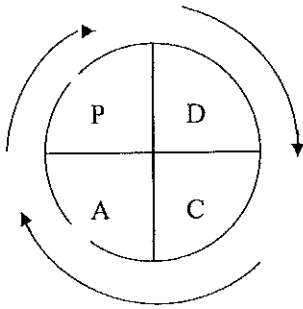
5. กระบวนการบริหารคุณภาพในสถานศึกษา

กระบวนการบริหารคุณภาพในสถานศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการให้บริการในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2542 : 43)

การบริหารเชิงคุณภาพในสถานศึกษา หมายถึง การมุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ โดยให้บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และมุ่งหวังผลการพัฒนาผู้เรียน (Outcome) ในระยะยาวด้วยการสร้างคุณค่า ความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชนให้ยอมรับพึงพอใจและเห็นคุณค่าของการศึกษา ตลอดจนชุมชน สถาบัน และสังคม ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นพันธกิจ (Mission) ที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management) เป็นกระบวนการพัฒนางาน เป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้การจัดการศึกษาไปสู่คุณภาพและมาตรฐานสากลของผู้เรียนที่ผู้ปกครอง ชุมชน ให้การยอมรับได้ แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา แนวคิดการบริหารจัดการเชิงคุณภาพในสถานศึกษา จึงได้ถูกกำหนดขึ้นในการบริหารจัดการด้านการศึกษาในปัจจุบันอย่างกว้างขวาง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการตามแผน เพื่อให้กิจกรรม งาน โครงการเป็นไปตามนโยบาย เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ตรงตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และรัฐธรรมนูญสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินการดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้นำเอากระบวนการบริหารเชิงคุณภาพของเดมมิ่ง (Deming Cycle or Quality Control Circle: PDCA) มาปรับปรุงใช้ ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผน (Plan)
2. การดำเนินงานตามแผน (Do)
3. การตรวจสอบ (Check) และ
4. การปรับปรุง (Action)

Plan	วางแผน
Do	ปฏิบัติ
Check	ตรวจสอบ
Action	ปรับปรุง

แผนภูมิที่ 1 วงจรกระบวนการบริหารของเดมมิ่ง (Deming Cycle)

แนวคิดวัฏจักรของเดมมิ่ง (Deming Cycle) PDCA นี้ Dr. Wallter Huhart (วอลท์ทเตอร์ ฮิวฮาร์ท) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 และ Dr. W.E.Deming เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1950 จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายในชื่อวงจรเดมมิ่ง (Deming cycle) หรือวงจรควบคุมคุณภาพ (Quality Control Circle: PDCA) หรือวัฏจักรแห่งการบริการคุณภาพ ศาสตราจารย์ ดร.อิโตชิ คูเม กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แท้ของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมีไว้เพียงแต่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการ PDCA ที่มีความได้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ในแต่ละรอบในแต่ละระดับ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. 2541 : 161)

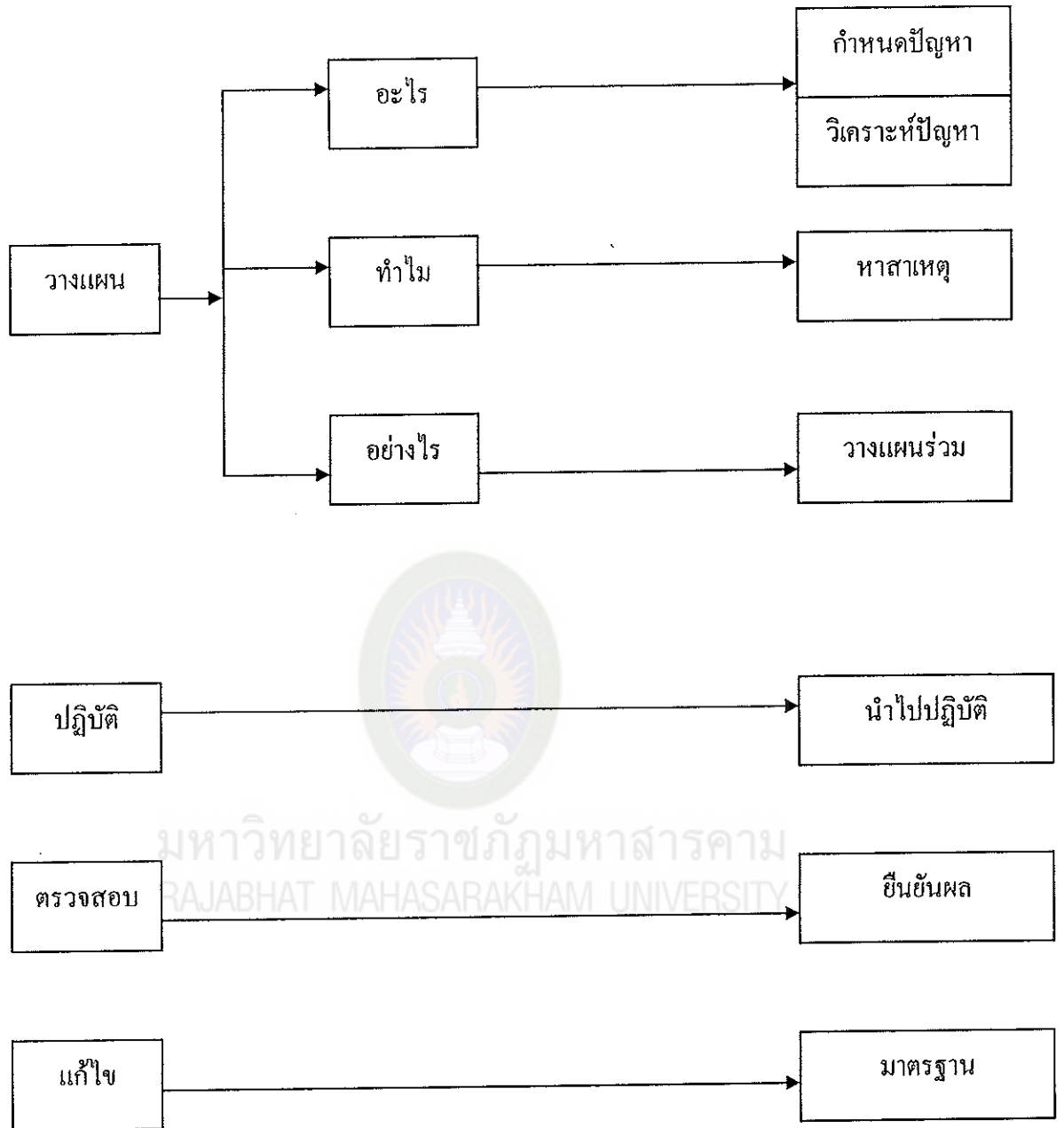
วงจรควบคุมคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan-P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do-D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check-C)

ขั้นที่ 4 การปรับปรุงพัฒนา (Action-A)

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการ PDCA

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (PLAN)

การวางแผนเป็นกระบวนการ การพัฒนาความคิดนำไปสู่การปฏิบัติจริงบนพื้นฐานความเป็นจริงความเป็นไปได้ และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติ เป็นกระบวนการแก้ปัญหาด้วยการกระทำให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ เป็นกระบวนการแก้ปัญหด้วยการกระทำให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ (DO) แผนงานที่คล้ายกัน 4 ประการ

1. ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาบนพื้นฐานความเป็นจริง เช่น วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคปัญหา
2. กำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน
3. กำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เช่น กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) นโยบาย (Policy) เป้าหมาย (Goals) วัตถุประสงค์ (Objective)
4. กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (DO)

เป็นการลงมือกระทำตามแผนงาน โครงการ ที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งประกอบด้วย

1. วางกำหนดการ ปฏิทินการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ปฏิบัติตามกำหนดเวลา
2. แยกกิจกรรมที่ต้องกระทำตามกำหนดเวลาซึ่งอาจจะต้องมีกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน
3. จัดสรรทรัพยากรต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ
4. จัดกิจกรรมตามแบบเมทริกซ์ (Matrix Management) เพื่อดึงเอาเป็นผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้สามารถมองปัญหาได้กว้างขวางขึ้น แก้ปัญหาได้ดีขึ้น
5. พัฒนาขีดความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การหาเหตุผลการทำงานร่วมกัน การร่วมกันใช้ดุลพินิจตัดสินใจหาร่วมกัน การพัฒนาการทำงานเป็นหมู่คณะ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (CHECK)

เป็นกระบวนการนิเทศติดตามผลเพื่อให้เข้าใจกระบวนการที่เป็นอยู่ การตรวจสอบจะทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผนเอาไว้ ตั้งกระบวนการต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบได้ชัดเจนขึ้น
2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอนๆ เทียบกับผลงานที่วางแผนเอาไว้

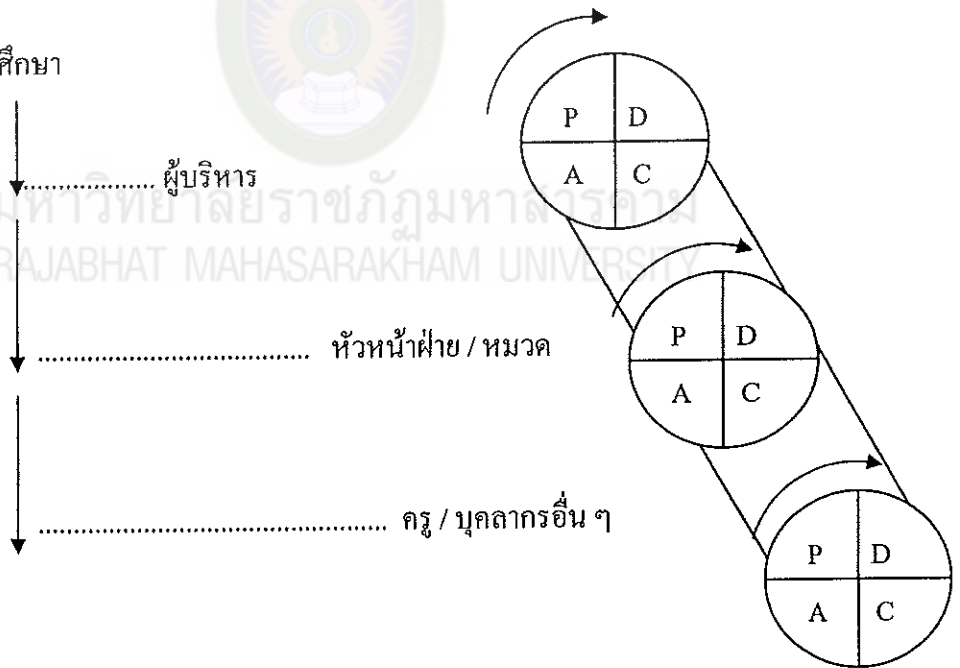
4. การรายงานผลเสนอผลการประเมิน รวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาด หรือความล้มเหลว รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์หรือรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงพัฒนา (ACTION)

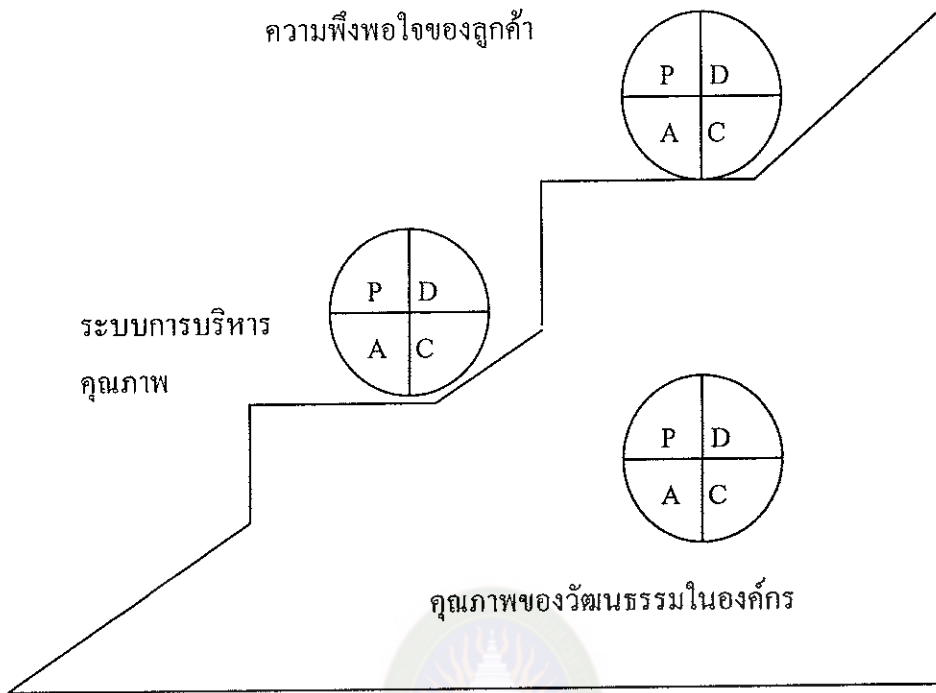
คือการแก้ปัญหาผลของการตรวจสอบ หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้นงานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาไปตามลักษณะของปัญหาที่พบถ้าผลงานเบี่ยงเบน ไปจากเป้าหมายต้องแก้ไขที่ต้นเหตุถ้าพบความผิดปกติใดๆ

1. ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุของปัญหาแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้เกิดความผิดปกติขึ้น
2. การข้านโยบาย เมื่อมั่นใจว่านโยบายเดิมคืออยู่แล้ว
3. การปรับปรุงพัฒนาระบบหรือกระบวนการ วิธีการในการทำงาน
4. สรุปรายงานผล ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของทุกระดับที่เชื่อมโยงกับผู้นำระดับต่างๆ

ธรรมเนียมสถานศึกษา

แผนภูมิที่ 3 การควบคุมคุณภาพของเดมมิ่ง

แผนภูมิที่ 4 การบริหารเชิงคุณภาพ

6. ขั้นตอนการบริหารเชิงคุณภาพ

ในการบริหารเชิงคุณภาพของสถานศึกษาสามารถนำเอาระบบบริหารเชิงคุณภาพ เช่น ระบบบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) การบริหารเชิงคุณภาพ ISO 9000 หรือการบริหารเชิงคุณภาพเชิงกลยุทธ์ (Strategic Quality Management) หรือ กิจกรรม 5 ส มาใช้เป็นกลไกในการบริหารงานการจัดการทรัพยากร ขั้นตอนกระบวนการบริหารและพัฒนาเพื่อปรับปรุงในการยกระดับมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานการศึกษาที่ต้องการได้ สถานศึกษาจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่การวิเคราะห์มาตรฐานคุณภาพของหน่วยงานโรงเรียนเพื่อเทียบเคียงและกำหนดเป็นมาตรฐานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักวงจรควบคุมคุณภาพของเดมมิ่ง (Quality Control Circle : PDCA) กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2542 : 45)

1. การกำหนดนโยบายเชิงคุณภาพ โรงเรียนหรือสถานศึกษาจะต้องกำหนดนโยบายเชิงคุณภาพของโรงเรียนให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นโยบาย

เชิงคุณภาพของรัฐบาล นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแก่นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

2. จัดทำแผนภูมิโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน เป็นการพรรณนางานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ให้ครบถ้วนชัดเจนสอดคล้องการบริหารงานของโรงเรียน เป็นการพรรณนางานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ให้ครบถ้วนชัดเจนสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง
3. การจัดทำแผนอัตรากำลังของโรงเรียนให้เหมาะสมในการดำเนินงานตามขั้นตอนการบริหารเชิงคุณภาพตามภาระหน้าที่ในการกระจายงาน กระจายคนให้เพียงพอ
4. การหาทรัพยากรการบริหาร (4 Ms) ให้มีความเพียงพอ เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการ รวมถึงการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาบุคลากร สื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ
5. การสำรวจตรวจสอบปัจจัยพื้นฐาน หมายถึง การตรวจสอบติดตามการดำเนินงาน การกำกับ การปรับปรุง เพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพในการบริหารเชิงคุณภาพ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนและกระบวนการควบคุมคุณภาพตามแนวทางการบริหารยุคใหม่สามารถนำวงจรคุณภาพของเดมมิง มาประยุกต์ใช้การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องทำอย่างต่อเนื่อง และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองชุมชน เพื่อให้การควบคุมและพัฒนาคุณภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนเกิดเป็นกระบวนการบริหารงานเชิงคุณภาพทั้งโรงเรียน อันจะส่งผลให้โรงเรียน อันจะส่งผลให้โรงเรียนสามารถพัฒนางานด้านต่างๆ ไปสู่ตามมาตรฐานตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาและควบคุมคุณภาพ (Development and Quality Control) กระบวนการจัดการ เป็นสิ่งหนึ่งที่ยากที่สุดสำหรับผู้บริหาร ทั้งนี้เพราะผู้บริหารไม่มีลักษณะมุ่งกระบวนการ (Processes – Oriented) ทุกคนจะมุ่งไปที่งาน กิจกรรม คน และโครงสร้างแต่ไม่มุ่งที่กระบวนการ ซึ่งเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพการศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้รายละเอียดว่าการควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำมาศึกษาเข้าสู่คุณภาพโดยได้กำหนดมาตรฐานด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต แล้วดำเนินการเข้าสู่มาตรฐานต้องมีการพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานคุณภาพการจัดการศึกษา

1. มาตรฐานการศึกษาของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 31 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแล การจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา มาตรา 33 กำหนดให้สภ การศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ และพิจารณาเสนอ นโยบาย แผน และ มาตรฐานการศึกษา เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และมาตรา 34 กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการ อุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐาน และ/หรือหลักสูตรแต่ละ ระดับ ที่สอดคล้องกับความต้องการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการ ศึกษาแห่งชาติ

มาตรฐานการศึกษาของชาติ เป็นสาระเกี่ยวกับอุดมการณ์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาของชาติที่พึงประสงค์ มีไว้เป็นหลักสำหรับคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน คณะกรรมการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการอุดมศึกษา นำไปใช้กำหนดแนวทางการ พัฒนาและจัดการศึกษา เพื่อประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้ตาม ศักยภาพและตรงตามความต้องการ อย่างคุ้มค่า เสมอภาคและเป็นธรรม

1.1 อุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาของชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้ แถลงต่อรัฐสภาต่างมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับ โอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนา คนได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการ สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการ อย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทย ทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษา ขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาค

ส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

1.2 มาตรฐานและตัวบ่งชี้

เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษา จึงได้กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ 3 มาตรฐานและ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคอนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคอนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้

1.1 กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1.1 คนไทยมีสุขภาพการและสุขภาพจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

1.2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

1.2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม

1.3 ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

1.3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

1.3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

1.4 ทักษะทางสังคม

1.4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

1.4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกโดยสันติวิธี

1.5 คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

1.5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต

1.5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงกับความต้องการและมีความสุขในการเรียนรู้ ครู ณาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้ สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู ณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน และ 2) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

2.1 การจัดการหลักสูตรการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2.1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.1.2 ผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่างๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

2.1.3 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

2.1.4 มีการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.2 มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

2.2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงาน มีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิดทางวินัยลดลง

2.2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการสั่งสมองค์ความรู้ที่หลากหลาย

2.3 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

2.3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

2.3.2 ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

2.3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาผู้สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพ และ

ขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้

3.1 การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้

3.1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนและให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชนเพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง สันติสุข และมีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

3.2 การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้

3.2.1 ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดหา และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

3.2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่นๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการสร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้จริง

3.2.3 ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

3.3 การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.3.1 ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนองค์กรทุกระดับและองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้างและใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

โดยสรุปแล้ว อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 (3) กำหนดให้มีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เพื่อใช้เป็นหลักฐานเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษานั้น

กระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการด้านมาตรฐานและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยขึ้น ซึ่งในการจัดทำมาตรฐานดังกล่าวได้นำมาตรฐานการศึกษาของชาติ รวมทั้งจุดหมายหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรเป็นตัวตั้งในการกำหนดมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยสำหรับสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาและยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยสถานศึกษาจะต้องจัดระบบประกันคุณภาพภายในให้เข้มแข็งเพื่อคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, คำนำ)

2.1 หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

2.1.1 หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.2.2 หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มีความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต

2.1.3 หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิ์เสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียมและมีคุณภาพ

2.1.4) หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

2.1.5 หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับสารบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อสภา สอดคล้องกับมาตรฐาน
การศึกษาของชาติ

2.2 มาตรฐานและตัวบ่งชี้

2.2.1 มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ตัวบ่งชี้

- 1.1 มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ
- 1.2 มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 1.3 มีความกตัญญูกตเวที
- 1.4 มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 1.5 ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินสิ่งของของตน และส่วนรวมอย่างคุ้มค่า
- 1.6 ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้

- 2.1 รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
- 2.2 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

- 3.1 มีทักษะในการจัดการและทำงานให้สำเร็จ

- 3.2 เพียรพยายาม ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน
- 3.3 ทำงานอย่างมีความสุข พัฒนางานและภูมิใจในผลงานของตนเอง
- 3.4 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 3.5 มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

- 4.1 สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบ และมีการคิดแบบองค์รวม
- 4.2 สามารถคาดการณ์ กำหนดเป้าหมาย และแนวทางการตัดสินใจได้
- 4.3 ประเมินและเลือกแนวทางการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหามีสติ
- 4.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี และมีจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้

- 5.1 มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์
- 5.2 มีผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติเฉลี่ยตามเกณฑ์
- 5.3 สามารถสื่อความคิดผ่านการพูด เขียน หรือนำเสนอด้วยวิธีต่างๆ
- 5.4 สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
- 5.5 สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

- 6.1 มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการฟัง รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล
- 6.2 สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ รอบตัว ใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้ และสื่อต่างๆ ได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา
- 6.3 มีวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้สนุกกับการเรียนรู้และชอบมาโรงเรียน

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

ตัวบ่งชี้

- 7.1 มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ และออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 7.2 มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
- 7.3 ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย อุบัติเหตุและปัญหาทางเพศ
- 7.4 มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติผู้อื่น
- 7.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตัวบ่งชี้

- 8.1 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านศิลปะ
- 8.2 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านดนตรี/นาฏศิลป์
- 8.3 ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านกีฬา/นันทนาการ

2.2.2 มาตรฐานด้านการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชน ได้ดี และมีครูพอเพียง

ตัวบ่งชี้

- 9.1 มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
- 9.2 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
- 9.3 มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาผู้เรียน
- 9.4 มีการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ๆ รับฟังความคิดเห็น ใจกว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- 9.5 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่าขึ้นไป
- 9.6 สอนตรงตามวิชาเอก-โท หรือ ตรงตามความถนัด
- 9.7 มีจำนวนพอเพียง (หมายรวมทั้งครูและบุคลากรสนับสนุน)

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

- 10.1 มีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน
- 10.2 มีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 10.3 มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 10.4 มีความสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและ
ผู้เรียน
- 10.5 มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่
จัดให้ผู้เรียน และอิงพัฒนาการของผู้เรียน
- 10.6 มีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
ผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- 10.7 มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน

2.2.3 มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถ
ในการบริหารจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้

- 11.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
- 11.2 มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ และเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 11.3 มีความสามารถในการบริหารงานวิชาการและการจัดการ
- 11.4 มีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจ

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงาน
และพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

ตัวบ่งชี้

- 12.1 มีการจัดองค์กร โครงสร้างและระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัว
สูงและปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์

12.2 มีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบครอบคลุมและทันต่อการ
ใช้งาน

12.3 ระบบการประกันคุณภาพภายในที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

12.4 มีการพัฒนานุเคราะห์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

12.5 ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจผลการบริหารงานแบบการพัฒนา

ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษา
เป็นฐาน

ตัวบ่งชี้

13.1 มีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา

13.2 มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ และใช้หลักการมีส่วนร่วม

13.3 มีคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมพัฒนาสถานศึกษา

13.4 มีรูปแบบการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

13.5 มีการตรวจสอบและถ่วงดุล

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

14.1 มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น

14.2 มีรายวิชา กิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ

14.3 มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความถนัด

และความสามารถของผู้เรียน

14.4 มีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์
การเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

14.5 มีการจัดระบบการบันทึก การรายงานผล และการส่งต่อข้อมูลของ

ผู้เรียน

14.6 มีระบบการนิเทศการสอนและนำผลไปปรับปรุงการสอนอย่าง

สม่ำเสมอ

14.7 มีการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่าง

หลากหลาย

ตัวบ่งชี้

15.1 มีการจัดและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่เข้มแข็งและทั่วถึง

15.2 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถทางวิชาการและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

15.3 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถพิเศษและความถนัดของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

15.4 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม

15.5 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ และกีฬา/

นันทนาการ

15.6 มีการจัดกิจกรรมสืบสานและสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิ

ปัญญาไทย

15.7 มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้

ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

ตัวบ่งชี้

16.1 มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม

16.2 มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน

16.3 มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

16.4 มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียงและอยู่ในสภาพใ้การใช้การ ได้ดี

16.5 มีการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.2.4 มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา

ในท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้

17.1 มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

17.2 สนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรระดับสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ตัวบ่งชี้

18.1 เป็นแหล่งวิชาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน

18.2 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

โดยสรุปแล้ว มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน แยกได้เป็น 4 ด้าน 18 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มี 8 มาตรฐาน 33 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มี 2 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา มี 6 มาตรฐาน 33 ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 2 มาตรฐาน 4 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานจัดทำเพื่อใช้เป็นหลักฐานเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา โดยนำมาตรฐานการศึกษาของชาติ รวมทั้งจุดหมายหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรเป็นตัวตั้ง ในการกำหนดมาตรฐาน ยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ คือ หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม หลักการจัดการศึกษาเพื่อความ เป็นไทย รัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นประเทศชาติ หลักแห่งความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม หลักแห่งความสอดคล้อง อุดมการณ์และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องสอดคล้องกับสารบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องยึดถือพร้อมกันนำไปปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานและมีคุณภาพ รวมทั้งเป็นประโยชน์สูงสุดให้กับนักเรียน

การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เบญญา ยอดคำเนิน แอ๊ดติงส์ และคณะ (2531 : 398-340) ได้สรุปความเป็นมาของการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) ไว้ดังนี้ การจัดสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการศึกษาวิจัยแบบหนึ่งของการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางมากในวงการธุรกิจ

โดยเฉพาะในการวิจัยการตลาดเพื่อพัฒนา และการทดสอบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพราะเป็นวิธีการศึกษาที่ผู้ศึกษาจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาได้ในระยะเวลาอันสั้น ใช้การลงทุนต่ำ และข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษา ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ในการวิจัยแบบสำรวจในโอกาสต่อไปด้วย

การจัดสนทนากลุ่ม ได้เริ่มเข้าสู่วงการวิชาการเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 เนื่องจากในแวดวงวิชาการได้ให้ความสนใจกับการศึกษาวิธีนี้ ซึ่งเห็นว่าเป็นเทคนิคการวิจัยประยุกต์ที่มีประโยชน์มาก จึงเริ่มนำมาใช้ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น The U.S. National Cancer Institute's Project Information Branch ใช้การศึกษาแบบสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นเทคนิคหนึ่งในการทดสอบโครงการให้การศึกษาแก่ประชาชน ในเรื่องการป้องกันโรคมะเร็ง สำหรับ The U.S. National Heart, Lung and Blood Institute เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทำโครงการให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับอันตราย และวิธีการป้องกันความดันโลหิตสูง UNICEF ใช้เป็นงานวิจัยประยุกต์ส่วนหนึ่งที่จะให้ได้ข้อมูลระดับลึกเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชน และพฤติกรรมอันเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมในประเทศที่กำลังพัฒนา ในการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวที่เม็กซิโก ได้ใช้เทคนิคนี้เพื่อหาข้อมูลการพัฒนาโครงการขยายตลาดผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ส่วนในการศึกษาเรื่องการวางแผนครอบครัวในเขตเมืองของอินโดนีเซีย ใช้การจัดสนทนากลุ่มเพื่อเป็นก้าวแรกในการที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยแบบสำรวจในขั้นต่อไป นอกจากนี้โครงการ Focus Group Research on the Determinants of Fertility in Southern Thailand ก็ได้เริ่มนำเอาการสนทนากลุ่ม มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยทางด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวในประเทศไทย

การสนทนากลุ่มมีข้อสมมุติฐานที่ว่าเรารู้ถึงปฏิกิริยาโต้ตอบของคนได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการกระตุ้นให้คนหันมาสนใจในสิ่งเดียวกัน และมาแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งอยู่ในลักษณะการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamics) และผู้วิจัยก็จะสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มที่ศึกษาตลอดจนบันทึกการโต้ตอบกันภายในกลุ่มด้วยการบันทึกเทป หรือการจดบันทึกเอาไว้เพื่อการวิเคราะห์ต่อไป การกระตุ้นดังกล่าวนี้ อาจทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การให้ชมภาพยนตร์ ฟังการกระจายเสียงให้อ่านบทความ หรือหนังสือ การจุดประเด็นในการสนทนาเฉพาะเรื่องที่สนใจจะศึกษา หรือแม้กระทั่งการที่จะให้กลุ่มที่จะศึกษาร่วมอยู่ในเหตุการณ์ การกระทำดังกล่าวทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม แต่ละวิธีจะมีวิธีการที่แตกต่างกันบ้างซึ่งก็แล้วแต่ผู้นำเอาไปประยุกต์ใช้

1. ลักษณะของการสนทนากลุ่ม

การจัดสนทนากลุ่ม เป็นการนั่งสนทนากันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ตามปกติประมาณ 6-12 คน แต่ในบางกรณีอาจมีข้อยกเว้นให้มีได้ประมาณ 4-5 คน และในกรณีดังกล่าว อาจเรียกว่าเป็นการสนทนากลุ่มเล็ก ในระหว่างสนทนากันของผู้ให้สัมภาษณ์นั้นจะมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นการสนทนา เพื่อเป็นการชักจูงใจให้บุคคลกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางในการสนทนาให้ได้กว้างขวางลึกซึ้ง และละเอียดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการสนทนาดังกล่าว มีลักษณะเปิดกว้างที่จะให้ผู้เข้าร่วมสนทนา (Discussion) แต่ละคนวิพากษ์วิจารณ์หรือมีข้อสงสัยถามผู้เข้าร่วมสนทนาคนอื่นๆ หรือตอบข้อวิพากษ์นั้นๆ ได้ รวมทั้งผู้ดำเนินการสนทนาด้วย การที่ผู้ร่วมสนทนาเหล่านี้มีปฏิริยาโต้ตอบกันในระหว่างสนทนานั้น จะเป็นสิ่งเร้าให้เกิดการสนทนาในระดับลึกยิ่งขึ้นในแต่ละประเด็น ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลในสิ่งที่ผู้วิจัยไม่สามารถได้มาด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม ต่อจากนั้นผู้วิจัยก็จะคอยวิเคราะห์สถานการณ์ในกลุ่มบุคคลที่ถูกกระตุ้นเหล่านี้ เพื่อที่จะดูว่าน่าจะได้สมมติฐานใดบ้างจากปฏิริยาภายในกลุ่ม ต่อมาผู้วิจัยจะได้ประเด็นที่นำมาพูดคุยในเรื่องที่สงสัยว่าจะเป็นสมมติฐาน และข้อสมมติฐานก็จะสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับการพูดคุยกัน โดยเจาะประเด็นไปที่ประสบการณ์ของบุคคลต่างๆ ที่ศึกษา จากการพูดคุยในลักษณะนี้ ผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (เบญญา ยอดคำเนิน และคณะ. 2531 : 400-401) นอกจากนี้การสนทนากลุ่มหรือการซักถามเป็นวิธีการเก็บข้อมูลวิธีหนึ่งที่เริ่มนำมาใช้ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเฉพาะในการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทนี้จะต้องมีการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลมาประชุมร่วมกัน ณ ที่ใดที่หนึ่งเพื่อการซักถามเก็บข้อมูลตามที่ต้องการในลักษณะการสนทนา โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเสรี ความเห็นของแต่ละคนจะไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ของผู้ให้ข้อมูลในอนาคต ในขณะที่มีการสนทนากลุ่มนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เก็บข้อมูลจะต้องให้ทุกคนที่อยู่ในกลุ่ม ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ไม่ให้มีผู้หนึ่งผู้ใดมีความสำคัญหรืออิทธิพลเหนือผู้อื่นเพื่อเป็นการแทรกแซงและครอบงำความเห็นซึ่งกันและกัน ในขณะที่มีการซักถามกันนั้นผู้เก็บข้อมูลต้องไม่ป้อนคำถามนำหรือแสดงท่าทีชี้แนะให้กลุ่มหรือผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางใดทางหนึ่งกับผู้เก็บข้อมูลต้องการ ในการสนทนาที่ผู้เก็บข้อมูลจำเป็นที่จะต้องเตรียมประเด็นต่างๆ ที่ควรถามไว้ล่วงหน้าเพื่อจะได้เก็บข้อมูลต่างๆ ได้ครบถ้วน และผู้ให้ข้อมูลที่เชิญมานี้จะต้องเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทในเรื่องที่

เกี่ยวข้องมีความรู้และข่าวสารในเรื่องที่ทำการวิจัยเป็นอย่างดี ผู้เก็บข้อมูลควรเชิญผู้ให้ข้อมูลมาครั้งเดียวแล้วเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2530 : 371)

2. แนวทางการใช้การสนทนากลุ่ม

แนวทางการใช้การจัดสนทนากลุ่มเท่าที่นิยมใช้กันมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

2.1 ใช้ในการสร้างสมมติฐานใหม่ๆ (General Hypotheses)

2.2 ใช้ในการสำรวจความคิดเห็น ทักษะคติ และคุณลักษณะต่างๆ ของประชากร

(Exploring Opinions, Attitudes, and Attributes)

2.3 ใช้ในการทดสอบแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่

(Testing New Product Ideas)

2.4 ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ (Evaluating Commercials)

2.5 ใช้ในการกำหนดคำถาม และเพื่อทดลองใช้แบบสอบถาม (Identifying and

Protesting Questionnaire Items)

2.6 ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือไม่แน่ชัดของการวิจัยสำรวจ ซึ่งเรียกว่าเป็นการใช้สนทนากลุ่มเพื่อช่วยเสริมงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การที่มีผู้นิยมใช้การสนทนากลุ่มกันอย่างแพร่หลายนั้น เป็นเพราะเชื่อกันว่าเสียค่าใช้จ่ายน้อย นอกจากนี้ยังมีความรวดเร็วในการรายงานผล ทั้งนี้ถ้าหากผู้วิจัยไม่ต้องการบันทึกที่ถอดออกมาจากเทปก็จะทราบผลอย่างรวดเร็ว ของการวิจัยนั้น ภายในเวลาเพียง 2-3 วัน

3. องค์ประกอบในการจัดสนทนากลุ่ม (Components of Conducting Focus Group

Session)

3.1 บุคลากรที่เกี่ยวข้อง (Personnel)

บุคคลแรกได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องเป็นผู้ที่พูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ เป็นผู้มีบุคลิกดี สุภาพ อ่อนน้อม และมีมนุษยสัมพันธ์ดี บุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญมากในการสร้างบรรยากาศการสนทนาโดยไม่ถือเป็นเรื่องการทำงาน ทุกคนจะมีหน้าตาเบิกบานแจ่มใสเหมือนกับการสนทนาทั่วไป และผู้ดำเนินการสนทนา จะต้องเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความต้องการและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเป็นอย่างดีด้วย ในส่วนของผู้บันทึกการสนทนา (Notetaker) จะต้องรู้วิธีว่า ทำอย่างไรถึงจะจดบันทึกอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะต้องจดบันทึกบรรยากาศที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา เช่น ความเงียบเสียงหัวเราะ การแสดงสีหน้าของผู้เข้าร่วมการสนทนาเพื่อประโยชน์แก่การวิเคราะห์ในภายหลัง นอกจากนี้ผู้

จดบันทึกจะต้องพูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ และสุดท้ายคือผู้ช่วย (Assistant) จะเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทั่วไป ในขั้นตอนการจัดสนทนากลุ่ม เช่น ช่วยเตรียมสถานที่ จัดสถานที่ บันทึกเสียง เปลี่ยนเทป เป็นต้น

3.2 แนวทางในการสนทนากลุ่ม (Group Discussion Guide)

แนวทางการสนทนากลุ่มและการจัดลำดับหัวข้อในการสนทนา ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยนั้นๆ ควรต้องจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า แต่ทั้งนี้จะต้องยืดหยุ่นในการปฏิบัติ จากบรรยากาศการสนทนาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยอาจจะได้ประเด็นซึ่งไม่ได้คาดคิดเอาไว้ก่อนจาก ผู้เข้าร่วมสนทนา ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาเป็นผู้ยกขึ้นมาเอง ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้ผู้ดำเนินการสนทนาสามารถซักถามได้ เพราะอาจเป็นข้อค้นพบที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนซึ่งจะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่องานวิจัย

3.3 อุปกรณ์สนาม

อุปกรณ์สนามที่ควรเตรียม เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดสนทนากลุ่ม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง เทปเปล่า ถ่านวิทยุ สำหรับอัดเสียงขณะที่มีการสนทนากลุ่มกำลังดำเนินอยู่ ทั้งนี้เพื่อนำมาถอดเทปในภายหลังเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สำหรับผู้วิจัย และสมุดบันทึก และดินสอเพื่อเป็นแนวทางในการถอดเทปให้ง่ายขึ้น และผู้วิจัยจะได้ทราบบรรยากาศของการสนทนากลุ่มจากการจดบันทึกของผู้บันทึก

3.4 แบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Screening Form)

แบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (Homogeneous) อยู่ในเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกตามลักษณะของงานวิจัย

3.5 สิ่งเสริมบรรยากาศ (Refreshment and snack)

สิ่งเสริมบรรยากาศ ได้แก่ เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว เป็นต้น สิ่งของดังกล่าว จะเป็นสิ่งของเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศเป็นกันเองระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการสนทนาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3.6 ของสมนาคุณแก่ผู้ที่เข้าร่วมสนทนา (Remuneration)

ของสมนาคุณแก่ผู้ร่วมสนทนา เพื่อเป็นการตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนา แม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ในทางจิตวิทยาแล้ว เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการแสดงออกซึ่งน้ำใจของผู้วิจัย เป็นการแสดงความขอบคุณที่ผู้เข้าร่วมสนทนาที่ได้สละเวลามาครั้งนี้

3.7 สถานที่และระยะเวลา (Location and Time)

สถานที่จัดการสนทนา ควรเป็นบริเวณที่ใกล้เคียงกับสถานที่ที่ทำการวิจัยนั้นๆ อาจจะเป็นบ้าน ศาลา วัด ห้องประชุม เป็นต้น ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก ห่างไกลจากความพลุกพล่าน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนา ได้มีสมาธิในเรื่องต่างๆ ที่กำลังสนทนากัน ส่วนระยะเวลาในการสนทนา โดยทั่วไปไม่ควรจะเกิน 2 ชั่วโมงต่อ 1 กลุ่ม

4. ขั้นตอนในการจัดสนทนา

4.1 เลือกบุคคลที่จะเข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ ตามขนาดของกลุ่มที่ต้องการโดยทั่วๆ ไป ประมาณ 6-12 คน เพราะหัวข้อบางหัวข้อที่ยากหรือไม่น่าสนใจ สำหรับผู้เข้าสนทนากลุ่ม จะทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถจุดประเด็นที่เร้าให้เกิดการสนทนาได้ อย่างเต็มที่ และปฏิภริยาโต้ตอบกัน ในระหว่างผู้สนทนาเองก็จะแสดงออกไม่เต็มที่ ถ้าหากเกิน 12 คนแล้ว ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนก็จะไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง และเป็นการยุ่งยากสำหรับผู้ดำเนินการสนทนาในการที่จะชักนำให้กลุ่มนั้นหันเหเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการ

4.2 เมื่อได้บุคคลที่เข้าข่ายแล้วคณะผู้วิจัย (ผู้ดำเนินการวิจัย ผู้จัดบันทึก ผู้ช่วย) จะเป็นผู้พาผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา มาพร้อมกัน ณ สถานที่ที่จัดเตรียมไว้ให้มีการสนทนากลุ่ม

4.3 ผู้ดำเนินการสนทนาแนะนำคณะผู้วิจัยอีกครั้ง และบอกจุดมุ่งหมายในการสนทนาด้วย พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง โดยเชิญให้รับประทานของขบเคี้ยวและเครื่องดื่ม และขอความยินยอมจากผู้เข้าร่วมสนทนาในการขอทำการบันทึกเสียงการสนทนา และควรชี้แจงให้ทราบจุดมุ่งหมายในการบันทึกเสียงและการจดบันทึก และเปิดโอกาสให้ซักถามคณะผู้วิจัยก่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจ

4.4 เริ่มการสนทนาโดยยึดแนวทางการสนทนาที่มีอยู่เป็นหลัก แต่ดูความเหมาะสมสามารถยืดหยุ่นได้แล้วแต่สถานการณ์กลุ่มพาไป อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงความครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการผู้ดำเนินการสนทนาควรประมาณระยะเวลาที่จะใช้ในแต่ละประเด็นไว้ด้วย เพื่อไม่ให้เสียเวลามากเกินไปกับบางหัวข้อ แต่ทั้งนี้ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนามีความรู้สึกว่าถูกตัดบท เมื่อแน่ใจว่าได้เนื้อหาตามที่ต้องการในแนวทางการสนทนาแล้ว จบการสนทนาด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาซักถามข้อข้องใจ เพื่อเป็นการตอบข้อสงสัยในเรื่องที่สนทนาทั้งหมด

4.5 แจกของสมนาคุณเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณต่อผู้เข้าร่วมสนทนา

5. ข้อควรพิจารณาในการจัดประชุมสนทนากลุ่ม

สิ่งที่พึงป้องกันในการจัดสนทนา กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล (2546 : 151-155) ได้ให้รายละเอียดว่า ในการจัดสนทนากลุ่มมีขั้นตอนที่นักวิจัยหรือผู้จัดกลุ่มสนทนาจะต้องพิจารณาการดำเนินการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือพึงป้องกันในการจัดสนทนากลุ่ม ได้แก่

5.1 ปัญหาการคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม

นักวิจัยเชิงคุณภาพส่วนใหญ่จะเห็นพ้องต้องกันว่า ขั้นตอนการคัดเลือกสมาชิกกลุ่มเป็นขั้นตอนที่พบมากที่สุดว่า ทำให้กลุ่มสนทนาดำเนินการได้มากที่สุด หากไม่ได้ดำเนินการป้องกันปัญหาอย่างรอบคอบ นักวิจัยมือใหม่ไม่ให้ความสำคัญกับการเลือกสมาชิกมากนัก เห็นว่าใครพอมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้ก็เชิญเข้าสู่กลุ่มสนทนา ซึ่งนับว่าเป็นอันตรายและเสี่ยงต่อความล้มเหลวของการจัดสนทนากลุ่มอย่างยิ่ง และหากนักวิจัยไม่ได้มีประเด็นสนทนาที่กระทบผลประโยชน์ของบุคคลที่จะเข้ากลุ่มแล้ว บางทีต้องคาดการณ์ว่าบุคคลที่เชิญมานั้นอาจจะไม่มา ดังนั้น จึงควรป้องกันด้วยการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในการคัดเลือกคนเข้าสู่กลุ่มสนทนา เช่น การยืนยันซ้ำกับสมาชิกที่เชิญไปเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าต้องมาเข้ากลุ่ม การเชิญในจำนวนที่เกินเล็กน้อย เพื่อเป็นการเผื่อไว้ว่า บางคนอาจจะไม่มา โดยปกติจะมีการเชิญเผื่อเอาไว้ 2 คน การเสนอแรงจูงใจ เช่น มีค่าตอบแทน ซึ่งโครงการวิจัยควรจะได้วางแผนงบประมาณในส่วนนี้ไว้ด้วย เป็นต้น

5.2 ปัญหาการสุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง นักวิจัยหรือผู้จัดการสนทนากลุ่มต้องพยายามให้มั่นใจว่าบุคคลที่เชิญเข้ากลุ่มนั้นเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ การตั้งเกณฑ์ของคุณสมบัติที่ต้องการเป็นกุญแจของการป้องกันปัญหานี้

5.3 ปัญหาการตั้งคำถาม

ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดจากการตั้งประเด็นคำถามให้สมาชิกกลุ่มช่วยกันอภิปราย คือ นักวิจัยตั้งประเด็นคำถามโดยคำนึงถึงความสนใจและประโยชน์ของตนเป็นสำคัญและมองข้ามความสนใจและผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มสนทนาไปโดยสิ้นเชิง รูปธรรมของการตั้งคำถามที่มาจากความสนใจและประโยชน์ของนักวิจัยฝ่ายเดียวที่พบบ่อยที่สุดคือ จำนวนคำถามที่ตั้งเอาไว้มากเกินไป ซึ่งบางครั้งผู้วิจัยจะต้องผสมผสานประเด็นคำถามหรือจับรวมประเด็นคำถามที่คล้ายๆ กันเอาไว้ด้วยกันเป็นคำถามเดียว และการใช้คำถามเริ่มแรกที่เกิดขึ้นในกลุ่มสนทนาที่สมาชิกในกลุ่มเป็นผู้หยิบยกขึ้นมา แม้ว่าอาจจะไม่ตรงกับคำถามของนักวิจัย แต่เมื่อสมาชิกเข้าทางพร้อมจะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่แม้จะเป็นความเห็นที่แตกต่างกัน เมื่อกลุ่มมี

พลวัตไประยะหนึ่ง นักวิจัยก็มักจะมีจังหวะที่จะขยับคำถามให้เข้าใกล้หรือเป็นคำถามของนักวิจัยในที่สุด ซึ่งจะทำให้กลุ่มสนทนาคำเนินไปอย่างราบรื่นและได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจ
 หนึ่ง นักวิจัยหรือผู้จัดกลุ่มสนทนาอาจจะทำการทดสอบประเด็นคำถาม (Pretest) ก่อนที่จะโยนประเด็นคำถามจริงเข้าสู่กลุ่มสนทนา หรืออาจจะร่างประเด็นคำถามกับบุคคลที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงหรือมีคุณสมบัติเดียวกับสมาชิกกลุ่มสองคน เพื่อทดสอบดูว่า ประเด็นคำถามนั้นมากเกินไปหรือไม่ง่ายที่จะตอบหรือไม่ นอกจากนี้ อาจจะมีการเตรียมกลุ่มเพิ่มเติมเพื่อให้ นักวิจัยมีโอกาสที่จะปรับปรุงชุดประเด็นคำถามในกลุ่มสนทนาที่ต้องการ

5.4 ปัญหาที่จะเกิดขึ้น

นักวิจัยหรือผู้ดำเนินการในกลุ่มสามารถที่จะกระตุ้นให้สมาชิกได้พูดในประเด็นที่ต้องการได้หรือไม่ ซึ่งทักษะของนักวิจัยหรือผู้ดำเนินการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ กล่าวคือ ในประเด็นคำถามที่มีความสลับซับซ้อนมีตัวแปรที่เกี่ยวข้องมาก ควรใช้นักวิจัยหรือผู้ดำเนินการที่มีประสบการณ์ในการจัดกลุ่มสนทนาหรือมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ โดยปกติ นักวิจัยหรือผู้จัดกลุ่มสนทนาไม่ควรคาดหวังผลสำเร็จที่สมบูรณ์แบบ เนื่องจากสถานการณ์กลุ่มมักมีพลวัตสูง และแต่ละกลุ่มสนทนาก็มีลักษณะก็มีลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ซึ่งบางครั้งก็ไม่สามารถวางแผนให้ครอบคลุมในทุกเรื่องได้ อย่างไรก็ตาม การวางแผนที่ดีจะเป็นปัจจัยหลักในการประสบความสำเร็จในการจัดทำกลุ่มสนทนา

5.5 ปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูล

ปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มสนทนาที่พบบ่อยคือการที่นักวิจัยสับสนระหว่างหน่วยการวิเคราะห์รายบุคคลกับหน่วยการวิเคราะห์ที่เป็นกลุ่มทั้งกลุ่ม ซึ่งที่จริงแล้วการสนทนากลุ่มเป็นการศึกษาที่ต้องการข้อมูลจากกลุ่ม ไม่ใช่รายบุคคล ดังนั้นหน่วยการวิเคราะห์ของการสนทนากลุ่มต้องเป็นของกลุ่มเท่านั้น เมื่อนักวิจัยให้ความสนใจต่อประเด็นความเห็นพ้องหรือความเห็นแตกต่างทุกประเด็น ทำให้ลืกลงไปอีกชั้นหนึ่ง นักวิจัยก็จะพบปัญหาในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อมาอีกประการหนึ่ง คือ การที่นักวิจัยเกิดปัญหาในการแยกแยะระหว่างสิ่งที่สมาชิกกลุ่มเห็นว่ามีความสำคัญ กับสิ่งที่สมาชิกกลุ่มเห็นว่าไม่ประโชยชน์

กล่าวโดยสรุปการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมีหลายวิธี และการจัดสนทนากลุ่มก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และมีความสะดวกในการดำเนินการ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับนักวิจัยด้วยว่ามีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญเพียงพอต่อการดำเนินการมากน้อยเพียงใด ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งหวังให้ทุกฝ่ายเข้ามามีความรู้ปัจจัยอันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพ

สถานศึกษา และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระตามกรอบประเด็นที่ได้กำหนดไว้ เพื่อร่วมกันสร้างแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

บริบทโรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86)

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาริบทของ โรงเรียนในด้านต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำการวิจัย ดังนี้

1. ประวัติ (โดยสังเขป)

โรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ 15 สิงหาคม 2468 เดิมชื่อ โรงเรียนประชาบาลตำบลพระบุ 1 ตั้งอยู่ที่ถนน ร.พ.ช. สายบ้านบ่อแก - พระบุ ที่บ้านน้อยชานบึง หมู่ที่ 2 ตำบลขามป้อม อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 043-266374 มีเนื้อที่ทั้งหมด 9 ไร่ 2 งาน 97 ตารางวา สภาพสถานที่โรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน มีถนนเข้าหมู่บ้านน้อยชานบึงผ่านตรงกลางพื้นที่ มีอาคารถาวรจำนวน 3 หลัง อาคารประกอบ 3 หลัง เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีนักเรียนชาย 128 คน นักเรียนหญิง 107 คน รวมทั้งสิ้น 235 คน มีผู้บริหาร 1 คน ข้าราชการครูชาย 4 คน ครูหญิง 10 คน พนักงานราชการ 1 คน อัตราจ้าง 3 คน รวม 19 คน มีโรงเรียนที่มาเรียนร่วม 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านหนองทุ่งมน

2. โครงสร้างการบริหาร

โรงเรียนบ้านขามป้อม(สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) ได้แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 4 กลุ่มงาน ดังนี้

2.1 กลุ่มงานอำนวยการ แบ่งออกเป็น 6 งาน ได้แก่ งานสารบัญญ งานบริหารงานบุคคล งานอาคารสถานที่ งานประชาสัมพันธ์ งานวางระบบควบคุมภายใน และงานจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

2.2 กลุ่มงานวิชาการ แบ่งออกเป็น 10 งาน ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตร งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ งานวิจัยและพัฒนา งานวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน งาน

แนะแนว งานพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี งานพัฒนาแหล่งเรียนรู้ งานนิเทศการศึกษา งานประกันคุณภาพภายใน และงานประสานการพัฒนาด้านวิชาการ

2.3 กลุ่มงานแผนงานและงบประมาณ แบ่งออกเป็น 5 งาน ได้แก่ งานข้อมูลสารสนเทศ งานแผนงานและโครงการ งานบริหารการเงินและบัญชี งานบริหารสินทรัพย์ และงานระดมทรัพยากรและการลงทุน

2.4 กลุ่มงานกิจการนักเรียน แบ่งออกเป็น 6 งาน ได้แก่ งานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ งานปฐมวัย งานสุขภาพอนามัย งานสมาคม มูลนิธิ ชมรม งานคุณธรรมและจริยธรรม และงานกิจกรรมนักเรียน

3. ผลการสอบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน National Test (N.T.)

จากรายงานผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือผลสอบ National Test (N.T.) ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ช่วงชั้นที่ 1) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ช่วงชั้นที่ 3) ในปีการศึกษา 2550 - 2551 ของโรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งทำการสอบใน 4 กลุ่มสาระคือ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน National Test (N.T.) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) ปีการศึกษา 2550 – 2551

กลุ่มวิชาและสาระ	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ	
	ปี 2550	ปี 2551
ภาษาไทย	41.67	49.44
คณิตศาสตร์	35.14	34.81
วิทยาศาสตร์	-	36.85

ที่มา : http://gpa.kkzone1.go.th/nt_test

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน National Test (N.T.) ของนักเรียน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่ง
สงเคราะห์ 86) ปีการศึกษา 2550 – 2551

วิชาและสาระ	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ	
	ปี 2550	ปี 2551
ภาษาไทย	45.31	51.99
คณิตศาสตร์	32.29	48.51
วิทยาศาสตร์	-	46.24
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	40.21	-

ที่มา : http://gpa.kkzone1.go.th/nt_test

โดยสรุป เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยร้อยละของแต่ละวิชาที่ทำการทดสอบในแต่ละปีการศึกษาและจะเห็นว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นถึงคุณภาพทางด้านวิชาการอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

4. ผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา รอบที่ 2

รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553) ของโรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งได้รับการประเมินจาก สมศ. เมื่อ วันที่ 13 มีนาคม 2549 ปรากฏว่าโรงเรียนมีผลการจัดการศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพจาก สมศ. จำนวน 14 มาตรฐาน มีระดับค่าเฉลี่ยของผลการประเมินเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2549 : 2)

1. มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (3.88)
2. มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี (3.87)
3. มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ (3.82)
4. มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา (3.81)
5. มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ (3.58)

6. มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (3.52)
7. มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (3.33)
8. มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหาร (3.20)
9. มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (3.14)
10. มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ (3.09)
11. มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา (3.09)
12. มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (3.05)
13. มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (2.96)
14. มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (2.91)

จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549 – 2553) ของโรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า มาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินน้อยที่สุด 3 มาตรฐานสุดท้าย เป็นมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนบ้านขามป้อม (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 86) ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้ดีเท่าที่ควร และจากข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสถานศึกษาของ สมศ. ระบุว่า ควรพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และควรพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่นเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้น

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาในเบื้องต้นประกอบกับประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้ปฏิบัติงานในโรงเรียนแห่งนี้มา เห็นว่าควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางนำไปสู่การพัฒนา

คุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียน ผู้ปกครอง คณะครู ตลอดจนชุมชนและประเทศชาติต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้มีผู้ศึกษา ดังนี้ ทวี พรหมจันทร์ (2547 : 51-54) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง และได้สรุปแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผน (Plan) โดยกำหนดเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพ 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย โดยจัดทำเป็นโครงการ แผนปฏิบัติการประจำปี ยุทธศาสตร์พร้อมกับกำหนดงบประมาณ เวลา และคนรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน การปฏิบัติตามแผน (Do) ร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยจัดบุคคลที่มีความสามารถในการทำงาน จัด สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ส่งเสริมให้คนทำงานได้สะดวกยิ่งขึ้น และดำเนินพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีกระบวนการนิเทศ ติดตาม อย่างสม่ำเสมอ การตรวจสอบประเมินผล (Check) โดยการวางกรอบการตรวจสอบประเมินผล จัดหาเครื่องมือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ แปรความหายข้อมูลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขต่อไป การปรับปรุงงาน (Action) เป็นการนำเอาผลสรุปรายงานจากการตรวจสอบมาปรับปรุงพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในการปฏิบัติงานในปีต่อไป

นอกจากนี้ ลีธชา สาระคง (2547 : 75-79) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการบริหารของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาเกณฑ์คุณภาพ ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดภาคใต้ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของสถานศึกษาแห่งนี้มีอยู่ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาหาข้อมูล สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ 2) การตัดสินใจและวางแผน 3) การมอบหมายงานและการลงมือปฏิบัติ 4) การกำกับติดตาม นิเทศ 5) การวัดผลประเมินผล และที่สำคัญพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้กระบวนการบริหารทั้ง 5 ขั้นตอน อย่างจริงจังและต่อเนื่องแนะนำวิธีการบริหารแบบไม่เป็นทางการมาใช้ด้วยสำหรับเงื่อนไขที่ส่งผลให้การบริหารประสบผลสำเร็จมี 7 ประการ ได้แก่ 1) เงื่อนไขจากครู 2) เงื่อนไขจากนักเรียน 3) เงื่อนไข

จากผู้บริหาร 4) เจื่อนใจจากคณะกรรมการสถานศึกษา 5) เจื่อนใจจากผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน 6) เจื่อนใจจากเวลาทำงานของบุคลากร และ 7) เจื่อนใจจากสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม ในส่วนยุทธศาสตร์ที่สถานศึกษาแห่งนี้นำมาใช้ได้อย่างมีคุณภาพ มีอยู่ 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การคืนกำไรกลับสู่องค์กร 2) การสร้างความเป็นหนึ่ง 3) การลดความขัดแย้ง 4) การสร้างความศรัทธา และ 5) การให้พบเห็นสภาพจริงด้วยตนเองทั่วไป

ในทำนองเดียวกัน ถัดมา ทองสกุล (2548 : 104) ได้ทำการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสนศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา จังหวัดนครปฐม พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพภายในโรงเรียนควรมีการสร้างเอกภาพของหลักสูตรสถานศึกษาและค่านึงความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สร้างเครือข่ายบริการทางวิชาการเปิดโอกาสให้บุคลากรและครูอาจารย์ได้มีส่วนในการบริหารจัดการจัดหากองทุนที่เป็นอิสระจัดระบบตรวจสอบให้มีความโปร่งใสและจัดทำแผนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนให้ชัดเจน

สุรกิจ โสภส (2548 : 82-87) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชมรมผู้ปกครองในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษานี้ในภาคใต้ เพื่อศึกษากระบวนการ เจื่อนใจ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของชมรมผู้ปกครองในการระดมทรัพยากรเพื่อผลการวิจัยพบว่า กระบวนการที่มีผลต่อการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของชมรมผู้ปกครอง ในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วย 7 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการสร้างความศรัทธา 2) กระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือ 3) กระบวนการสร้างความตระหนัก 4) กระบวนการการมีส่วนร่วม 5) กระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) กระบวนการจัดตั้งชมรมผู้ปกครอง และ 7) กระบวนการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องสำหรับเจื่อนใจที่มีผลต่อการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วม ของชมรมผู้ปกครองในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียนประกอบด้วย 8 เจื่อนใจที่สำคัญ คือ 1) เจื่อนใจเกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายทางการศึกษา 2) เจื่อนใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครอง 3) เจื่อนใจเกี่ยวกับคน 4) เจื่อนใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม 5) เจื่อนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจของผู้ปกครอง 6) เจื่อนใจเกี่ยวกับการสื่อสารหลายทาง 7) เจื่อนใจเกี่ยวกับการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องและ 8) เจื่อนใจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ในด้านยุทธศาสตร์ที่มีผลต่อการบริหารจัดการกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนา โรงเรียน ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ

1) ยุทธศาสตร์หลอมเป็นหนึ่งเดียว 2) ยุทธศาสตร์ใจเกินร้อย 3) ยุทธศาสตร์ใจถึงใจ 4) ยุทธศาสตร์รู้เขารู้เราและ 5) ยุทธศาสตร์ร่วมกันสรรร่วมกันสร้าง

ส่วนไพโรจน์ เสาวนนท์ (2549 : 73-75) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพด้านวิชาการที่เหมาะสมกับโรงเรียนบ้านน้ำภู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 สรุปว่าด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาควรให้ครูได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและช่วยเหลือรวมทั้งให้ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปศึกษาดูงานในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จนอกจากนั้นควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดทำในหลักสูตรสถานศึกษาด้วย ส่วนในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรให้ครูอบรมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางพร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ นอกโรงเรียน ควรเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอนในโรงเรียน จัดให้มีการสอนซ่อมเสริมและครู ผู้ปกครองควรร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลโรงเรียนควรมีระเบียบการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน โดยจัดอบรมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและจัดให้มีการวัดผลตามสภาพจริง ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาควรจัดให้มีศูนย์สื่อในโรงเรียนให้จัดให้ครูผลิตสื่อและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอยู่เสมอรวมทั้งควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในโรงเรียนให้ทันสมัย จัดซื้อสื่อการเรียนรู้อื่นๆให้เพียงพอต่อความต้องการ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้านการนิเทศการศึกษาโรงเรียนควรจัดให้มีระบบการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอด้วยวิธีที่หลากหลายและจัดให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในเข้ารับการอบรมสัมมนาศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มการเรียนรู้และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศการศึกษาด้วย

พร้อมกันนี้ รังสฤษฎ์ มณีศรี (2549 : 67-68) ได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา กรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาวิจัย พบว่าเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นรูปธรรม และประสบความสำเร็จ มีเงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ เงื่อนไขเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร คือ ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเข้าได้กับทุกคนทุกฝ่าย เป็นผู้นำทางวิชาการ และเป็นกัลยาณมิตร เงื่อนไขจากตัวคณะกรรมการสถานศึกษา คือ ต้องมีความสมัครใจ เต็มใจ เสียสละ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา และมีความรู้ความสามารถมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ เงื่อนไขจากพระราชบัญญัติการศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้าปฏิบัติหน้าที่โดยมี

กฎหมายและระเบียบรองรับ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ของชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษา โดยเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นมีการดำเนินงานเป็น ระบบและต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนแห่งนี้ มีหลายยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์การใช้ทุน ทางสังคม ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย และยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบองค์รวม เป็นตัว ขับเคลื่อนในการปฏิบัติงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ

สมพงษ์ วงละคร (2549 : 79-80) ได้ศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาสู่มาตรฐานของการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ดังนี้

1. ด้านผู้บริหาร ควรปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้สอดคล้อง กับตัวชี้วัดของแต่ละมาตรฐานควรกระจายอำนาจการบริหารจากหน่วยงานต้นสังกัดให้แก่ สถานศึกษามากยิ่งขึ้นในทุกด้าน มีการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ จัดหา ผลิตและพัฒนา สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ให้เพียงพอ จัดรูปแบบระบบ วิธีการในการจัดการเรียนรู้ของ สถานศึกษาที่มีครูไม่ครบชั้น เพิ่มงบประมาณค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้สอย รวมทั้งชุมชนและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

2. ด้านครูผู้สอน เพิ่มอัตราค่าจ้างครูให้ครบชั้นเรียนและจัดบุคลากรทางการศึกษา ให้ได้ตามเกณฑ์ จัดอบรมประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาครูผู้สอน ปลูกจิตสำนึกให้ครูเป็นครูมืออาชีพสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งลดภาระงานเอกสารและงานธุรการของครูผู้สอน

3. ด้านผู้เรียน ให้มีระบบการกำกับ ติดตามและประเมินคุณภาพนักเรียนเชิง ประจักษ์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกและได้มีส่วนร่วมกิจกรรมในสถานศึกษาและ กิจกรรมของชุมชนรวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พิจารณาปรับมาตรฐานด้านผู้เรียนบาง มาตรฐานโดยกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดเจน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แฟร์เวเธอร์ และ บราวน์ (Fairweather and Brown, 1991 : 155-156) ได้ศึกษามิติ โครงสร้างของ โปรแกรมการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยกำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพออกเป็น 5 ด้าน คือ คุณภาพของอาจารย์ คุณภาพของนักศึกษา ขนาด ทรัพยากรและความมีชื่อเสียงของสถาบัน หรือ โปรแกรมวิชา ทำการวัดผลและประเมินคุณภาพทั้งในระดับสถาบันและระดับ โปรแกรม วิชาผลการศึกษาพบว่า มิติหรือ โครงสร้างของ โปรแกรมวิชาที่มีคุณภาพนั้นประกอบด้วย 4 มิติ

คือคุณภาพของนักศึกษา ขนาด ทรัพยากร คุณภาพของอาจารย์และควมมีชื่อเสียง โดยที่
คุณภาพของอาจารย์และควมมีชื่อเสียงนั้นนับเป็นมิติเดียว เพราะมีความสัมพันธ์กันสูง

สมิธ (Smith. 1991 : 2228 – A) ได้ศึกษาคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพโดย
ทำการวิจัย ณ มลรัฐจอร์เจีย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของ
โรงเรียน คือ โรงเรียนมีการประเมินงานอยู่เสมอ มีระบบการดำเนินงานด้านวิชาการเข้มแข็ง มี
บรรยากาศทางวิชาการ มีผู้นำองค์การที่เข้มแข็ง

ปีเตอร์ (Peter.1997 : บทคัดย่อ) ได้นำแนวคิดและกระบวนการประกันคุณภาพ
การศึกษาของสถาบันการศึกษาในประเทศออสเตรเลีย โดยในขั้นแรกกล่าวถึงความจำเป็นของ
การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าคุณภาพ
การศึกษามีความสำคัญ มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางทางการพัฒนาการเรียนรู้ที่ชัดเจนให้ทุก
คนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม มีการตัดสินใจโดยใช้ฐานของข้อมูลที่มีคุณภาพ กำหนดระบบและ
การควบคุมคุณภาพทั้งในส่วนของการกระบวนการและผลลัพธ์ และมุ่งมั่นให้สถานศึกษาเป็น
เสมือนองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ได้

รัคค์ (Rudd. 2001 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยในโครงการของรัฐบาลเรื่อง
ประสิทธิภาพของยุทธศาสตร์ในการประเมินตนเองของ โรงเรียน (The effectiveness of school
self-evaluation strategies) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางของการได้รับการสนับสนุน
จากราชการส่วนท้องถิ่นในแง่ของการประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาแผน นโยบาย และแผนปฏิบัติ
กลุ่ม ตัวอย่าง คือผู้บริหารและครู โดยนำวิธีการเชิงระบบมาใช้ในการประเมินผล ทั้งนี้
ผลการวิจัยพบว่า 1) ช่วยทำให้วัฒนธรรมของการทำงานเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ส่งผลให้
การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพทั้งในระหว่างครูด้วยกันและครูกับนักเรียน 2) ส่งผลต่อการ
พัฒนาครูสู่มืออาชีพ 3) ส่งผลต่อการพัฒนาผู้บริหารมืออาชีพ 4) การพัฒนาด้านแผนการ
ปฏิบัติงานและความรู้สึกรักในการเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน 5) การทำงานร่วมกันระหว่าง
โรงเรียนและท้องถิ่นที่มีความคุ้นเคยกัน 6) ท้องถิ่นมีส่วนร่วมที่ทำให้โรงเรียนมีคุณภาพ 7)
โครงการนี้ทำให้การทำงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่นเกิดปฏิสัมพันธ์ ที่ดี

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จะต้องพัฒนาคุณภาพทั้งระบบ ได้แก่ 1) คุณภาพด้านปัจจัย เช่น
คุณภาพครู คุณภาพของอาคารสถานที่ คุณภาพของสื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม
แห่งการเรียนรู้ 2) คุณภาพด้านกระบวนการ เช่น คุณภาพในเรื่องการบริหารจัดการเน้นการใช้
ธรรมชาติ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปฏิบัติงาน การวัดผลประเมินผล และการ

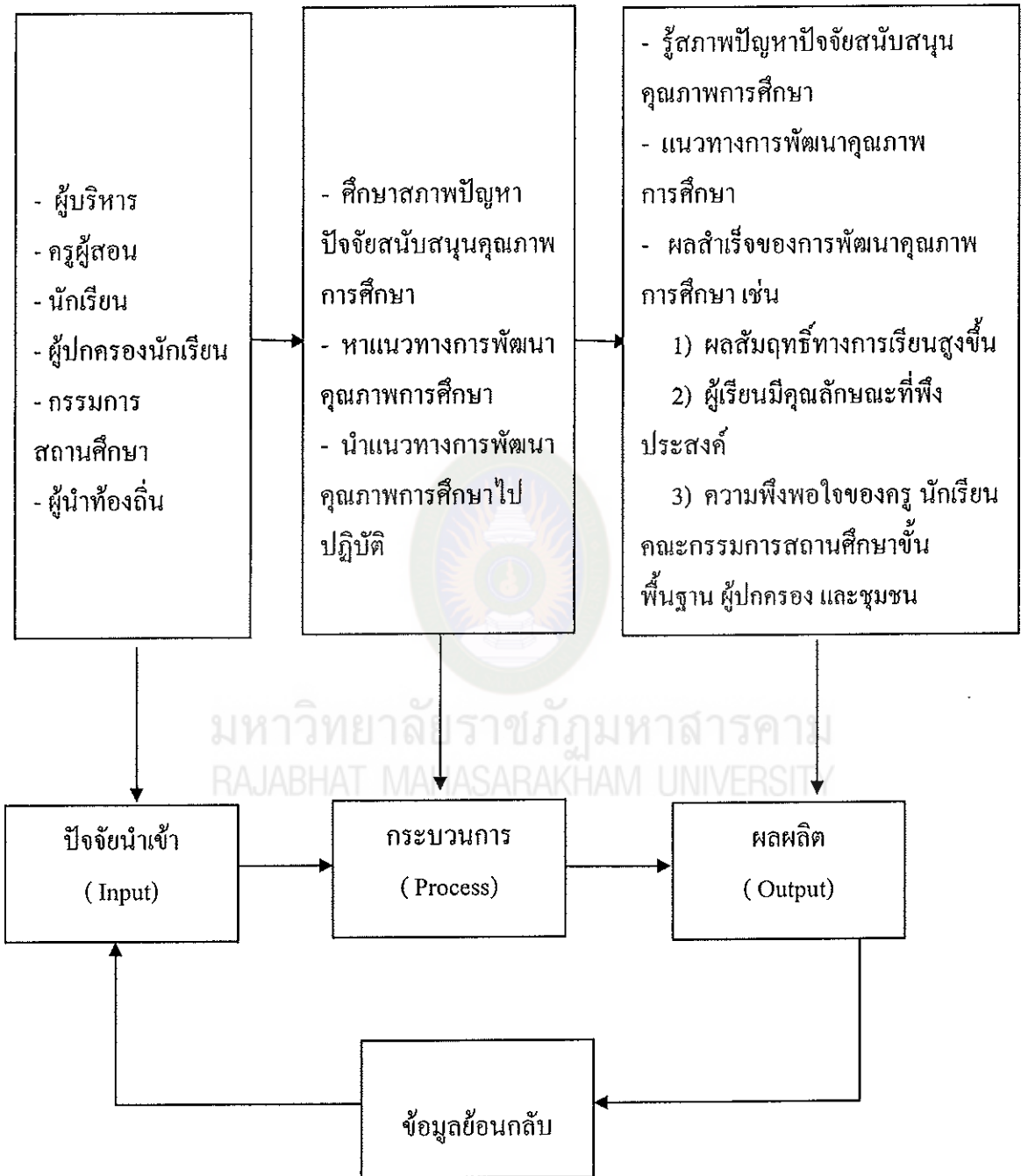
จัดระบบสนับสนุนจากองค์กรอื่น 3) คุณภาพด้านผลผลิต ได้แก่คุณภาพของผู้เรียนที่มีความรู้ ทักษะความสามารถ เจตคติที่ดี รวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด นอกจากนี้การจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ในสังคม ทั้งภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและ สถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพปัญหาของปัจจัยสนับสนุนการพัฒนา คุณภาพการศึกษา รวมทั้งการหาแนวทางในการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวและเป็น การศึกษาการนำแนวทางการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติใช้ในโรงเรียน บ้านขามป้อม(สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์86) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยตามทฤษฎีระบบ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย